Ніва

ОРГАН ГАЛОЎНАГА ПРАЎЛЕННЯ БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНАГА ТАВАРЫСТВА

№ 52 (513) | ГОД X | 26 СНЕЖНЯ 1965 г. | ЦАНА 60 гр.

Перадз'ездаўская трыбуна

У дагэтуляшніх выказваннях у перадз'ездаўскай дыскусіі б'е асобны пульс, хаця ён ставіцца другім на плане, недзе на канцы артыкула, калі дыскутант, так сказаць, з палёгкай уздыхае, што вельмі важнае ўжо сказана.

Гэтым улавімым пульсам з'яўляецца слова аб беларускім выдавецкім руху. Няма вялікай патрэбы даказваць, які вялікі ўплыў на чалавека мае друкаванае слова. Штодзённа паяўляецца сотні тысяч загалоўкаў газет. Іх тыраж — гэта мільёны. Тое ж самае і з кніжкамі. Друкаванае слова ў параўнанні з кіно, тэлебачаннем ці другімі разрыўкамі адыгрывае ў жыцці чалавека асаблівую ролю. У кніжку верыцца, няма тут падазронасці і пачуцця нетрываласці матэрыялу, рысамі якімі характарызуецца, напрыклад, кіно. Пры ўсёй кандэнсацыі жыцця і яго фрагментарычнасці сярэдні чалавек наогул не мае часу на мерапрыемствы, таму што яны моцна абмежаваны часам. А кніжная патэнцыя, яе капітал заўсёды напагатове. Кніжку можна прачытаць за адным прысядам, можна чытаць доўга і яна нічога праз гэта не траціць. Для БГКТ істотным момантам павінен быць і той факт, што кніжка — гэта таксама чыста прапагандовыя справы. Трансфармацыя ідэй праз кніжку характарызуецца вялікай трываласцю. Зрэшты фармуліроўка, што праца з кніжкаю з'яўляецца найвышэйшай формай культурна - асветнай працы, гаворыць многа і ёсць не двузначная.

АЛЯКСЕЙ ПЫСІН

* * *

Дала мне маці гэту мову,
Каб не нямым прыйшоў у свет,
Дала мне маці гэту мову
Як спадчыну і запавет.

Была яна не беларучкай
І на жніве і на сяўбе;
На глебе добрай беларускай
Здабыты словы ўсе яе.

Прапахлі сонцам і падзолам,
Дажджамі, сокамі раслін,
Пад знак рукам яе мазольным,
Што мелі толькі ў сне спачын.

З такою моваю не сорам
І да суседзяў — хоць на Марс.
З любым народам мы гаворым,
І людзі паважаюць нас.

Дачка мая! Ў жыццёвай прозе
У буднях і святочным днём
Не пакідай яе ў парозе,
Калі увойдзеш ў нечы дом.

Адбыўся з'езд Польскага камітэта грамадскай дапамогі ў Беластоку. Лічым, што змест дзейнасці гэтай арганізацыі заслугоўвае на шырэйшыя разважанні, якія прыводзім у артыкуле п.з.

АРГАНІЗАЦЫЯ ДОБРАЙ ВОЛІ

Паўстала яна 5 год таму. За гэты час, не можна сказаць, каб арганізацыя акрыяла поўнасцю. Многа ў ёй яшчэ няспеласці і блытаніны, непаразуменняў. Але і многа добрай волі. Толькі што адна добрая воля — гэта палавіна поспеху.

Арганізацыя ўзнікла, бо дапамога адным і грошы на гэтую дапамогу ад другіх былі патрэбны. Быў патрэбны хтосьці, хто б заняўся збіраннем і даваннем. Хто б заняўся бядой, няшчасцем, апекай на штодзень старых і хворых, пакінутых і занядбаных. Гэтым кімсьці з'яўляецца ў даны час Польскі камітэт грамадскай дапамогі.

Тэарэтычна, кожны патрабуючы можа і павінен застукаць у дзверы гэтай арганізацыі. Павятовыя камітэты існуюць усюды. Практычна, 5 год дзейнасці аказаліся вельмі кароткімі, каб так простая праўда магла разысціся шырока сярод усіх людзей.

Калі сяк-так дапамога і апека арганізавана камітэтам у гарадах на чале з Беластокам, то нічога падобнага не можам сказаць аб вёсцы. Індывідуальная дапамога патрабуючым старым, пакрыўджаным, хворым, адзінокім на вёсцы амаль не існуе. Сярод вясковых людзей пануе няведа і часта абыякавасць. Або не хочуць, або не ведаюць, што суседам, калі ён не можа сам, трэба заняцца. Праўда, сярод вясковых людзей часта спатыкаем праяўленне самапомачы — занясецца хвораму міску супу, кусок хлеба. Добра! Але ён часта патрабуе пастаяннай лекарскай дапамогі ці парады спецыяліста, як мае рабіць у выпадку, напрыклад п'яніцы мужа.

(Працяг па стар. 7)

ДРУКАВАНАЕ СЛОВА

І таму — не толькі я так думаю — найбольш істотнай дзейнасцю БГКТ павінна з'яўляцца яго выдавецкая праца. Нам не павінна вельмі залежыць на разрыўках і нетрывалых мерапрыемствах, бо толькі выдавецкая дзейнасць БГКТ прыдае яму найвышэйшы ранг, як бы мы на гэта не глядзелі. Паўтараю, выдавецкая дзейнасць і ва ўмовах Беласточчыны — для нас гэта асабліва важная справа. Бо як ні было, а першай кніжкай у гісторыі Беласточчыны з'яўляецца наша, беларуская кніжка «Рунь». Аўтарскі дэб'ют у Беластоку — гэта таксама беларуская кніжка, «Белавежскія матывы» А. Барскага. Для паяснення скажу, што беластачане выдавалі свае кніжкі, але не ў Беластоку. Беларускі навуковы рух у сэнсе выдаваных пазіцый амаль збягаецца з першымі навуковымі публікацыямі Беластоцкай Медыцынскай Акадэміі.

За больш - менш 8 гадоў сваёй дзейнасці БГКТ выдала 18 пазіцый. Многа гэта ці мала? І многа і мала. Але не ў тым справа. Гэтыя пазіцыі нехта рабіў — значыць, стварыліся рэдактарскія кадры, значыць, ёсць падставы да сістэматычнасці і актыўнага жыцця. І таму поўнасцю згаджаюся з С. Яновічам, які піша: «БГКТ-аўская кніжная прадукцыя павінна значна ўзрасці і ўстабілізавацца да рангу пастаяннай выдавецкай пляцоўкі, скажам, на базе рэдакцыі «Нівы».

Свайго часу на правах унутранай аўтаноміі існаваў фармальна так званы выдавецкі аддзел. Гэты аддзел стварыў нават выдавецкі фонд. А цяпер яго дзейнасць вісіць у паветры, таму што ніхто яго граўна не развязаў. Непасрэднай прычынай згасу з'явілася гаспадарчая дзейнасць таварыства ў 1958—60 гадах. Гаспадарчая дзейнасць была для БГКТ дрэнным геніем. Яна дала таварыству значныя эканамічныя сродкі, але заглушыла ўсё іншае. Выдавецкі аддзел таксама. На колькі мне вядома пасяджэнні прэзідыума ў той час былі прысвечаны выключна гаспадарчым пытанням і ніхто нічым другім не мог займацца.

Часы эфектыўнай эканомікі за намі, і ці не варта было б успомніць пра наяўнае жыццё выдавецкага аддзела і накіраваць свае лепшыя сілы і намаганні ў тым кірунку, які рэпрэзентуе нас з найлепшага боку? Нельга ж, каб было і далей так, як піша Ул Юзвюк: «Зараз няма ў ГП ніводнага працаўніка, які б групаваў матэрыялы, рыхтаваў іх да друку. Робіцца ўсё грамадска, часта несістэматычна, а штаты накіраваны згодна з пажаданнямі ГП на іншыя напрамкі дзейнасці». На што нам іншыя напрамкі, калі мы ў іх губімся, топчамся на месцы — без патрэбы і вялікага сэнсу.

Вывад і пастулат тут адзін: таварыству неабходна развярнуць шырокую актыўную выдавецкую дзейнасць. Кніжка дапаможа стварыць нам традыцыю. І толькі тады можна будзе думаць аб другіх, паходных формах працы. Трэба, каб людзі прасяклі беларускім словам. Толькі з кніжкі яны змогуць чэрпаць крынічную чысціню слова. І нельга адкідаць ці не бачыць псіхалагічнага боку факта: у вачах звычайнага чалавека беларускі культурна - асветны рух заўсёды выступае пад крыптанімам «Нівы» — друкаванага слова.

Асаблівую ўвагу я хачу звярнуць на кніжныя выданні літаратурнага характару.

Усе ведаюць, што нашыя літаратурныя сілы вялікіх магчымасцей друку не маюць. Літаратурная старонка вельмі моцна абмяжоўвае творчасць. Тут ніколі не надрукуецца нават даўжэйшае апавяданне, не гаворачы аб аповесці. Да чаго гэта падобна, каб у сярэднім на год — пры такіх магчымасцях, якія мы маем — нашыя аўтары друкавалі да 10—20 вершаў і 2—5 апавяданняў. Скажаце — а календары, а альманахі? Гэта не апраўданне. Наш літаратурны рух распачаўся недзе ў 1956—58 г.г., тады, калі ў польскую літаратуру ўваходзілі Я. Кабатц, С. Сіта, У. Козел, Е. Харасымовіч і др. Гэтыя людзі ў сучасны момант — гэта авангард. І чаму нам не раўняцца з імі? А чым мы горшыя ад іх? А хто мы? Апрача кароткага верша і такога ж апавядання мы не можам нічым пахваліцца. Восем год працы — і ўсе карлікі. А найважнейшае, што мы не можам друкаваць сваіх твораў. Мы не можам выйсці да шырэйшага чытача. А. Барскі, В. Швед і Я. Бурш не залатаюць гэтай дзіркі аўтарскімі сустрэчамі. Калі з'яўляецца магчымасць выдаць аўтару кніжку, аўтаматычна вырастаюць неймаверныя прэтэнзіі да чалавека. Напрыклад, каб выдаць кніжачку паэзіі, то трэба — паводле некаторых — напісаць не менш як 500 вершаў. Сітуацыя проста ненармальная. На літаратурным семінары мы нават спісалі сабе аднойчы нейкі статут. Нашто ён і каму, калі на яго рэалізацыю няма фінансавага забеспячэння.

Пытанне: як літаратурнаму аб'яднанню «Белавежа» выйсці з тупіка? Ці чакаць, аж людзям збрыдне ўсё і яны расплаўзуцца, хто куды? На тое мы распачыналі гэты рух?

І. ЧЫКВІН

Нашым чытачам і сімпатыкам шлём сардэчныя святочныя пажаданні.

Рэдакцыя «Нівы»

НАРАЎКА.

Фота В. Рудчык

ПЛЕНУМ КАМСАМОЛА

Першага снежня адбыўся пленум Цэнтральнага Камітэта камсамола Беларусі, прысвечаны ўдасканаленню стылю і метадаў работы камсамольскіх камітэтаў. З дакладам выступіў першы сакратар ЦК — Г. Жабіцкі.

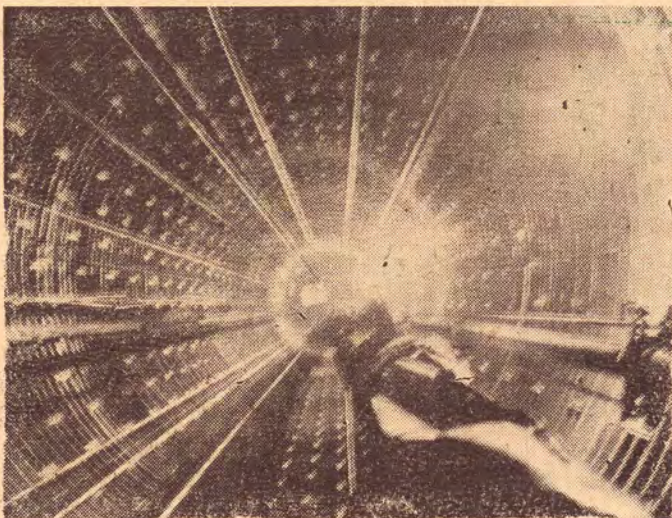
Пленум вырашыў склікаць XXIII з'езд камсамола Беларусі на дзень 17 лютага наступнага года.

НОВЫЯ КАРАБЛІ

Флатылія цеплаходаў пабудавана на Пінскім суднабудаўнічым заводзе. Новыя судны прызначаны для абслугоўвання цюменскіх разведчыкаў нафты і лесанарыхтоўшчыкаў сібірскай Крайняй Поўначы.

БЕЛАРУСКІЯ ПАТЭНТЫ

Беларускія вучоныя-тэхнікі з Гомельскай фабрыкі сельскагаспадарчых машын апрацавалі зусім новы тэхналагічны працэс выпуску зёздачак ланцуговых перадач. Рашэнне аб выдачы беларускім вучоным патэнту на гэту навіну прыйшло ўжо з Бельгіі і Францыі. Прызналі іх таксама ў Англіі, Швейцарыі, ЗША, Заходняй Нямеччыне, Японіі.

«НАСТАЎНІЦКАЯ ГАЗЕТА» ЎЗНАГАРОДЖАНА

«Настаўніцкая газета» ўзнагароджана Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларусі.

ЗНАЧОК

На Беларусі ўстаноўлена значок «Выдатнік службы быту БССР». Імі будуць узнагароджвацца выдатныя працаўнікі бытавой абслугі насельніцтва.

РЭСТАЎРАЦЫЯ АЎТОГРАФАЎ Я. КУПАЛЫ

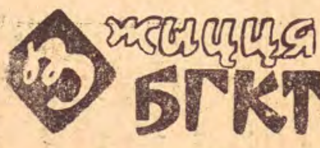
Аднаўленне аўтографаў вершаў, біяграфічных запісаў, фрагментаў п'ес і пісьмаў выдатнага беларускага паэта Янкі Купалы завершана ў лабараторыі рэстаўрацыі і кансервацыі дакументаў Акадэміі навук СССР. Гэта работа выканана па заданню літаратурнага музея Янкі Купалы ў Мінску.

Вернута да жыцця 156 аўтарскіх лістоў з рукапіснай спадчыны Я. Купалы.

МУЗЫЧНЫЯ КУРСЫ НА ВЁСЦЫ

40 дзяцей рабочых, служачых і калгаснікаў мястэчка Лагішын і сельскагаспадарчай арцелі «Беларусь» у Пінскім раёне займаюцца ў музычнай студыі па класу фартэпіяна і баяна. Падобныя музычныя курсы адбываюцца ў калгасах імя Калініна і Суворава.

На здымку: гэта не святочная цацка на ёлку. Так выглядае ўезд у шахту вядомых салігорскіх соляў на Беларусі. З гэтых соляў выпрабляюць штучныя ўгнаенні. (СЯ)

Бельскі аддзел БГКТ на ідэалагічнай камісіі КП

3 снежня г.г. адбылося пасяджэнне ідэалагічнай камісіі Павятовага камітэта ПАРП у Бельску, прысвечанае дзейнасці і працы Бельскага аддзела БГКТ. У працы камісіі прыняў удзел сакратар Павятовага камітэта ПАРП — Юзэф Пяхоўскі, а таксама члены праўлення аддзела.

Справаздачу з дзейнасці зрабіў старшыня аддзела Ул. Раеўскі, пасля чаго распачалася дыскусія. Прыймалі ў ёй удзел многія ўдзельнікі пасяджэння, жыва цікавіліся працай ідэалагічнай, культурна - асветнай і арганізацыйнай таварыства. Усе заданыя пытанні і галасы ў дыскусіі былі перапоўнены вялікай дбайнасцю і шчырай ахвотай дапамогі аддзелу БГКТ. Між іншым Уладзімір Лазінскі, член камісіі, запрапанаваў прыгранічныя сустрэчы настаўнікаў беларускіх школ у Польшчы і БССР, забавязваючыся, — як старшыня праўлення ЗНП, — абяспечыць транспартам і пакрыць іншыя кошты. Член камісіі, дырэктар ліцэя медсясцёр — Генрык Касярадскі гаварыў аб шырэйшай візуальнай прапагандзе з боку таварыства, маючы на думцы большую колькасць насценгазет аб беларусах у Польшчы і БССР у святліцах, а таксама школах не толькі беларускіх.

Паводле дыскусіі камісія выпрацавала прапановы, з якімі звярнулася да экзекутывы Павятовага камітэта з мэтай іх зацверджання і рэалізацыі. У іх гаворыцца:

1) Адбыць у студзені наступнага года пасяджэнне экзекутывы Павятовага камітэта ПАРП, на якім ацаніць дапамогу актыву, арганізацый і прадпрыемстваў у працы таварыства.

2) Аддэлегаваць да працы ў БГКТ 15-ціасабовую групу партыйнага актыву, аблягчаючы яго ад іншых грамадскіх прац.

3) Павятовы камітэт ПАРП укірункуе працу партыйных арганізацый і грамадскіх камітэтаў ПАРП у адносінах да БГКТ.

4) Павятовы камітэт правядзе размову і вышле ліст да партыйных арганізацый і кіраўнікоў пошты і аддзела «Рух» адносна прапаганды падпіскі «Нівы».

5) Выступіць да Ваяводскага камітэта партыі ў справе арганізацыі прыгранічных сустрэч настаўнікаў беларускіх школ у Польшчы і настаўнікаў БССР, якія б мелі на мэце абмен думкамі як у справах дыдактычных і метадычных, так і прац маладзёжных арганізацый і бацькоўскіх камітэтаў.

А. Карпюк

МІХАСЬ ЗАБЭЙДА-СУМІЦКІ НА АНТЭНЕ ПОЛЬСКАГА РАДЫЁ

4 снежня г.г. у першай праграме Польскага радыё перадаваўся канцэрт аркестра мандаліністаў Э. Цюкшы. У праграме канцэрта выступіў таксама Міхась Забэйда-Суміцкі. Беларускі спявак выканаў у суправаджэнні аркестра пяць беларускіх народных песень, між іншымі: «Калыханку», «Чырвоную каліну» і «Зязюлю» (спяваў іх у час гастроляў на Беласточчыне). Як мы ўжо паведамлялі, ГП БГКТ зрабіла ў «Польскіх награнях» запіс 10 песень М. Забэйды-Суміцката для выдання грамафоннай пласцінкі. Артыст наігрываўся ў суправаджэнні менавітэ мандаліністаў Э. Цюкшы, таму можна меркаваць, што «Польскае радыё» скарыстала з нашага запісу. Запіс дасканалы. Мяркуем, што і пласцінка выйдзе не горшая.

Ювэ

На канферэнцыі ГА БГКТ у Беластоку

У папярэднім нумары мы змясцілі справаздачу са справаздачна-выбарчай канферэнцыі гарадскога аддзела Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Беластоку. Сёння змяшчаем з гэтай канферэнцыі некалькі здымкаў нашага карэспандэнта Кастуся Анхімюка.

Удзельнікі канферэнцыі.

Прэзідыум канферэнцыі. Даклад чытае член праўлення ГА БГКТ у Беластоку Васіль Баршчэўскі.

Уручэнне ўзнагарод пераможцам шахматнага турніра.

Успаміны 35

Летам 1935 года адбыўся VII кангрэс Камінтэрна. Яго рашэнні адносна аб'яднання ўсіх дэмакратычных сіл супраць вайны і фашызму дайшлі да нас многа пазней. На загаду кіраўніцтва камуны гімназісты-камсамольцы, нашы амаль штатныя каліграфшчыкі, Закшэўскі і Пакуян саставілі на папяроснай паперы некалькі копій асноўных дакументаў VII кангрэса Камінтэрна. Доўгі час мы пускалі іх з камеры ў камеру. На іх мы вучыліся будучай практычнай дзейнасці. Са скупых вестак у газетах, якія да нас дапускала турэмная адміністрацыя, мы ведалі, што адзіны фронт атрымаў перамогу ў далёкай Іспаніі, на адзіны фронт спадзяваліся ў сябе. Гэтая праграма нам адпавядала.

Палітычнае ажыўленне камуністаў насцярожыла турэмныя ўлады. Каб разбіць наша адзінства яны рашылі перавезці многіх камуністаў у другія турмы. Такім вось чынам у маі 1938 года Мікалай Астасевіч, Хведар Калодка, Назар Тымашук, Рыгор Юшчук, Міхаіл Сергіюк і я апынуліся ў драгабыцкай турме. Турма знаходзілася на ўзгорку ў лесе некалькі кіламетраў за горадам Драгабыч. Я сядзеў з трыма іншымі, мне дагэтуль незнаёмымі, камуністамі, сярод якіх запамятаў прозвішча таварышча Савіна з Львова, старога дзеяча КПЗУ. Ён у нашай камеры кіраваў вучобай вязняў.

Незадоўга за муры драгабыцкага астрогу дайшла сумная вестка аб роспуску партыі, радавымі салдатамі якой з'яўляліся мы. Неяк не верылася, што гэта праўда. Але камюніке Выканкома Камінтэрна, якое перадалі нам з волі і аб якім пісалі нават урадавыя газеты, не пакідала ніякіх сумненняў. Партыі няма! Ці сапраўды яе правадыры пайшлі на службу фашыстам? Разгарэліся спрэчкі, але адказу на гэтае асноўнае пытанне мы не змаглі знайсці. Іншага выхаду не было. Прыйшлося падпарадкавацца пастанове, як добры салдат падпарадкоўваецца загаду камандзіра.

«Усе камуністы застаюцца салдатамі Камінтэрна!» — гэта быў наш лозунг.

— Партыя будзе, яна адродзіцца сільнейшай і больш з'яднанай! Без партыі, без авангарда рабочага класа не можа быць! — паясняў і пацяшаў нас таварыш Савін. — Пакуль што хай камуністы ідуць у розныя левыя партыі і арганізацыі, хай там праводзяць сваю работу.

Мы з ім поўнасцю згаджаліся. Партыі ўжо не было, але турэмная камуна надалей існавала і кіравала жыццём палітычных вязняў.

А на свеце ўжо пахла вайной. Мы разумелі, што Гітлер пасля акупацыі Аўстрыі і падзелу Чэхаславакіі накіруе свае кіпцюры на Польшчу. Кіраўніцтва драгабыцкай турэмнай камуны ад імені ўсіх палітычных вязняў звярнулася да начальства турмы з петыцыяй, у якой мы выяўлялі сваю гатоўнасць уступіць добраахвотна ў рады польскага войска і бараніць айчыны перад фашысцкімі агрэсарамі. Адначасова прапанавалі ўсе свае грашовыя ашчаднасці, якія знаходзіліся ў дэпазыце турэмнай адміністрацыі, аддаць на пакупку узбраення. Камендант турмы адказаў старасце камуны, што дзяржава не патрабуе дапамогі камуністаў.

У першых днях верасня турэмная адміністрацыя выпусціла на волю ўсіх крымінальных вязняў. Нас трымалі пад замком, аб'явіўшы, што за малейшую спробу бунту будуць расстрэльваць без папярэджання.

Дні праходзілі ў напружанасці і няпэўнасці. Весткі з фронту да нас амаль не даходзілі. Так было да 11-га верасня. На світанні наступнага дня разбудзіў нас магутны грукат. Аж сцены дрыжалі. Я падумаў, што немцы бамбяць турму, але тут жа з суседніх камер азбукай Морзэ падалі трывожны сігнал:

«Ахраннікі ўцяклі, турма замкнута, разбіваць дзверы!»

Мы вокамгненна адшрубавалі жалезныя ложкі ад сцяны і ўсе чатырох кінуліся да дзвярэй. Білі бы апалелыя. Але дзверы не пускалі. Нашы ўдары змешваліся з бегатнёй па калідоры, а нам ніяк не ўдавалася вырвацца з камеры. З дапамогай прыйшлі таварышы. Яны ўдарылі ад калідора і ў дзвярах утварылася дзірка, праз якую неяк удалося нам праціснуцца. На калідоры клубіўся пыл. Мы кінуліся ўслед за другімі. Ахраннікі аднак наглуха пазамыкалі ўсе праходы. Штораз прыходзілася разбіваць або аграмадныя замкі, або тоўстыя краты. Урэшце апынуліся перад турэмнымі варотамі. Тоўстае жалеза магла б зрушыць толькі ўзрыўчатка. Мы яе, зразумела, не мелі. Як тады перабрацца праз мураваную агароджу вышынёй у некалькі метраў? Недзе знайшліся доўгія стаўбы. З іх мы зрабілі своеасаблівы мост і спусціліся за мур.

Амаль усе рашылі прабірацца на ўсход, бліжэй Савецкага Саюза. Многа дапамаглі нам украінскія сяляне, асабліва ў тых вёсках, дзе дзейнічалі камуністычныя ячэйкі. Яны пераапранулі нас у цывільную вопратку і давалі харчы. Са мною ішлі землякі: Мікалай Астасевіч, Хведар Калодка і Міхаіл Сергіюк. 17 верасня недзе пад Роўным наткнуліся мы на першыя атрады Чырвонай Арміі. Прынялі нас яны сардэчна, а перш за ўсё як след накармілі. Мы пачуліся сапраўды свабоднымі.

Пасля тыдня вярнуўся я ў свае родныя Праневічы. Тут ужо мае таварышы, былыя падпольшчыкі, арганізавалі савецкую ўладу. Я меў вельмі пакалечаныя ногі. Хацеў крыху адпачыць. Але не давялося. Мяне назначылі кандыдатам у дэпутаты на Народны Сход, які меў незадоўга адбыцца ў Беластоку, каб вырашыць справу з'яднання Заходняй Беларусі з Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай.

Клуб ліцэіста

Дарагія ліцэісты, прапануем вам пастаянную старонку ў «Ніве». Лічым, што ў вас ёсць шмат пытанняў, якія вам не даюць спакою: сяброўства, мары аб будучыні, першыя літаратурныя спробы, ці іншыя, не менш хвалюючыя вас, справы.

Жадаем стварыць вам спрыяльныя ўмовы да публічнай дыскусіі, абмену думак і творчых пошукаў. Ад вас залежыць, як гэтыя ўмовы выкарыстаеце. Сёння ў «Клубе» першыя літаратурныя выступленні вучняў беларускага ліцэя ў Бельску (выказваем падзяку дырэктару ліцэя М. Гайдуку за аказаную дапамогу ў падборцы матэрыялу). Чакаем на наступных аўтараў, не толькі з Бельскага ліцэя, і не толькі з літаратурнай творчасцю.

КАХАЎ

І зоры свяцілі
Месяц усміхаўся і той
Шапталі дрэвы
І ты з ёю шаптаў
У зямны рай
Крыллі кахання
Цябе занеслі.
А калі здрадай
Накарміла цябе
Усё ты пракляў
Тыя мілыя ўспаміны
І тую мінуту спаткання
І кляў ты да тое пары
Пакуль другой не спаткаў
Зноў
Нанава
Ты браце кахаў.
* * *
Не кляні больш
Прашу я браце цябе.

МІКОЛА ІВАНЧУК

Цямнее. Дзень адыходзіць дзесьці далёка, далёка, — наступае ноч.

Можа я яе чакала?.. Цёмна, можна ісці, і ніхто цябе не ўбачыць, не пазнае — не люблю людзей. Глядзяць на цябе і, здаецца, нават ведаюць, што чалавек думае. Іх вочы чужыя, няздобрыя, вось, вось пачнуць смяяцца — а мне будзе сорамна.

Я хацела б уцячы, але не магу — людзі, людзі — яны глядзяць...

Але ці ўсё людзі аднолькава злосныя? Мо гэта толькі так здаецца?

Я люблю думаць, калі на дварэ пачынае цямнець.

Перад вачыма бачу мінулыя дні. Дні, якія ўжо ніколі не паўтараюцца.

Вось еду цягніком... Я нічога не чую і не бачу. Сяджу, як акамянелая, перад усім думаю аб спатканні. Думкі гэтыя нападаюць мяне страхам.

— Не, я не буду плакаць, я не павінна. Так... трэба быць упэўненай у тым, што буду гаварыць. Але чаму я плачу? — Не трэба, не трэба... — грукаюць колы цягніка. Плач не паможа, але не слухаю гэтага грукату. Плакаць магу, мне ніхто не забароніць.

Цягнік затрымаўся, я выйшла нічога не чуючы і не бачачы. Людзі беглі, спяшаліся, міналі мяне, а я ішла, ішла і раптам усведаміла сабе, што іду не туды, дзе патрэбна. Я пачала бегчы ўсё хутчэй і хутчэй. — Ой, каб хаця не было доктара! Ужо відаць будынак бальніцы, далей не магу ісці, неяк слаба — села.

Прашло некалькі хвілін, не магу зварухнуцца. Мама... што я табе магу сказаць, я не павінна, не, не скажу праўды.

Я бачу Твае вочы, у якіх відаць нямое запытанне. Вочы Твае гавораць — «я ўсё ведаю, вы не хочаце мне сказаць і я маўчу», але мы разумеем адзін адного.

Мама, Ты ўсё ведала...

Мама, Ты забыла, што я цябе хутка забуду. Аднак Ты многа памылілася — я цябе заўсёды помню.

...Мама!!!...

РАІСА ЛЕЎЧУК

ПАМЫЛКА ЖЫЦЦЯ

Зімні марозны вечар. На небе мігацяць бледнасінія, скаваныя марозам, зоркі. Трашчыць мароз. Ніводнага чалавека не відаць на дварэ.

Раптам нечакана пачуўся голас сабакі. Пачуўся нейкі жаласны плач на двары Сцяпана. Плач жанчыны было чуваць далёка. Вартавы падышоў бліжэй Сцяпанавага двара. Пачуліся бодрыя крокі па скрыпучым снезе жонкі Сцяпана — Ганны. Пабегла ўстрывожаная нейкім няшчасцем жанчына ў суседні панадворак.

— Ой, божа, мой божа, якая я на гэтым свеце грэшная, ой, людцы добрыя, ратуйце! Ой, Сцяпанка... — гэтак галасіла Ганна суседцы.

— Што здарылася, што з табою? — не адступала суседка Маруся.

Суседка Маруся — гэта вядомая знахарка аколіцы. Яна «лечыць» многіх людзей.

— Ой! Памажыце выбавіць Сцяпана ад смерці, памірае! — прасіла Ганна Марусю.

Сцяпанка — гэта вядомы п'яніца аколіцы. Вяртаўся ён з горада п'яны лежачы ў возе. Кабыла яго нечага спужалася, пабіла воз і яго. Падабралі добрыя людзі яго з дарогі і прывезлі. Ляжыць Сцяпан ледзь жывы.

Маруся ўзяла з сабою зелле, хлеб свяшчоны і пайшла «лячыць» хворага. Села яна над хворым і пачала шаптаць, раскладаць зелле і хлеб. Хворы не даваў знакаў жыцця. Яму было ўсё горш і горш.

— Можа б так прывезці доктара? — сказала адна з суседак.

— Калі бабкі Марусі малітвы не памагаюць, то што паможа доктарава лякарства, — сказала другая.

— У мяне і грошай многа няма, — прабурчала сабе пад носам Ганна.

— Трэба ж заплаціць бабцы Марусі.

— Што табе даражэй: жыццё мужа ці грошы? — прагаварыў нейкі голас.

Была поўнач. Сцяпан ляжаў непрытомны. Знахарка ўсё шаптала і шаптала.

Раптам Маруся сказала ціхім голасам: — Падайце свяшчоную свечку, напэўна ён памрэ.

Сціснуў моцна ў руках Сцяпан свечку і памёр. Загаласіла жонка і суседзі. Збялелы твар Ганны абліўся халоднымі кропелькамі поту. Яна ледзь не абамлела. Яна дрыжала. «Жыццё без мужа» — гэтыя думкі не выходзілі з галавы Ганны. Яна не магла гэтага жыцця сабе ўявіць.

— Ой, што я зрабіла, чаму я пашкадавала грошай доктару? Ці Сцяпан на гэта не зарабіў? Ой, памылілася, а то памылілася, — заенчыла Ганна.

Памылку сваю Ганна направіць ужо не магла. А мо жыццё б яму вярнулася. Хто ведае.

НІНА БАБУЛЕВІЧ

НАВУКА

Праходзіць хвіліна, гадзіна,
Дзень цэлы, і месяц, і год.
Вясной зацвітае каліна,
Гады за гадамі ідуць у паход.

Гадамі змяняюцца землі,
І людзі жывуць, што на іх.
Ідуць у забыццё пакаленні,
Пакінуўшы геніяў сваіх.

Вакол узвышаюцца школы,
Сімвал асветы, жыцця.
Ды шырацца ведаў прасторы,
Над прошлай сістэмай быцця.

Мы вучым гісторыю народаў,
Жылі што лет сотні назад.
Шматлікія роды паходаў,
Страёў устарэўшых расклад.

Мы вучым старанна прыроду,
Хімію, фізіку, Ноп.
Няма за навукай праходу,
Не можам сказаць мы ёй: стоп!

Яна ўсё наперад імчыцца,
Так шпарка, так быстра, стралой.
На хвілю не можа спыніцца,
Новы рыхтуючы бой.

ІРЫНА СЕБЯСЕВІЧ

Сцежка

Аглушаны свістам ад'язджаючага поезда Алесь затрымаўся. Ледзь не дома — падумаў. Але гэтае «ледзь» не было ўжо такое зусім маленькае. Сем кіламетраў дарогі дзяліла яго яшчэ ад дому. Разглядаючыся навокал, Алесь думаў, якой дарогай яму ісці. Усё тут было такім, якім пакінуў яго Алесь ад'язджаючы. Так як і калісьці былі дзве дарогі. Адна з іх, шаша, а другая — звычайная пясчаная сцяжынка, якая ўецца сярод палёў непаспелага яшчэ жыта, цвітучай якраз бульбы, прабягае праз невялічкі лясок і канчаецца за клунямі вёскі. Шашой было многа бліжэй, але сцежкай многа, многа лепш. Часу ў Алеся было шмат, пагода як бы спецыяльна была выбрана з самых лепшых, а ён ужо даўно не быў дома. З задумы вырваў Алеся піск курапатвы на сцежцы, аб якой думаў ён, стоячы з валізкай у руках. Гэта вырашыла. Алесь накіраваўся на сцежку. Разглядаючыся навокал, ён пазнаваў знаёмыя мясціны. Вось пачынаецца жыта яго бацькі. Засеяна яно на невялічкай плошчы, але Алесь ведае, як дарагое гэтае поле яго бацьку. Калі Алесь быў яшчэ малы, бацька расказваў яму аб тым, як яму, сыну беззямельнага селяніна, жылося перад вайною, аб тым, што выраблялі ў час вайны з ім і яму падобнымі вывезенымі ў Германію беларусамі нямецкі баўэр.

Аб тым, як пасля вайны, нягледзячы на пагрозы бандытаў, мужыкі падзялілі фальварчную зямлю, як першы раз на сваім пасеялі і сабралі, як аддалі дзяржаве ў час абавязковыя дастаўы. І як за гэта спаліла іх вёску банда, Алесь таксама ведае. Многа чаго можа сказаць Алесь аб гэтым невялічкім кусочку зямлі.

Гэтыя часы (быў гэта 1953 г.), калі пачалі арганізаваць «спулдзельні», Алесь сам ужо добра памятае. Памятае, як прыехаў у вёску самаходам «пан з заяводства» — як гаварылі аб ім у вёсцы. Памятае, як ён нагаварваў людзей арганізаваць «спулдзельню». Людзі, аднак, не вельмі паддаваліся намовам. Потым, калі Алесь быў старшы, ён чытаў у газетах і кнігах, што сяляне не хацелі арганізаваць «спулдзельняў» таму, што іх бунтавалі класавыя ворагі. Аднак Алесь ведае, што з гэтай справай было інакш. Алесь разумее сялян. Ён бы таксама паступіў, калі быў бы на іх месцы. Алесь разумее, як цяжка расставацца са сваёй, выбаяванай нарэшце зямлёю.

Але вось палі канчаюцца. Пачынаецца сасновы бор. Алесь мімавольна зварочвае са сцежкі ў лес. Невялікія сасонкі шумяць пагодна, як бы на прывітанне. Вось месца, якое ў вёсцы называюць конскімі могілкамі. Тут мабыць закопвалі калісьці паўшыя коні. А вось з гэтай палянай звязаны найпрыгажэйшыя ўспаміны з дзяцінства. Тут, на гэтай паляне, сабіраліся яны нядзелямі на біўакі. Не раз і не два начавалі пад адной палаткай. Алесь памятае, як аднойчы над ранкам, прачнуўшыся, яны ўбачылі маладую сарну, якая прабягала праз паляну. Ад таго часу яны назвалі палянку «сарняй». І так назва «сарняя паляна» прынялася ў цэлай вёсцы. Інакш цяпер яе не называюць. Калі Алесь выходзіў з лесу, сонца было ўжо над захадам. Яго вялікі цень, смешна памахваючы непрапарцыянальна доўгімі і тонкімі рукамі, шпарка пасоўваўся наперад.

— Пахаладзела, — падумаў Алесь.

ВІКТАР ЛЕМЕШ

ТАРАШКЕВІЧ ВА ЎСПАМІНАХ (I)

Маці Браніслава Тарашкевіча, Вікторыя Тарашкевіч.

Аб Браніславу Тарашкевічу, кіраўніку аграмаднай 100-тысячнай беларускай арганізацыі — Грамады ведаем параўнальна мала. Пакуль што нямнога знойдзена дакументаў, якія б паказвалі жыццё і дзейнасць гэтага вялікага змагара беларускага народа. Не прэтэндуючы да пісання біяграфіі гэтага беларускага рэвалюцыянера, хацеў бы расказаць аб Браніславу Тарашкевічу такім, якім рысуецца ён у памяці блізкіх яму асоб: сястры, швагра, хроснага сына, вучаніцы.

* * *

Аб дзяцінстве Браніслава Тарашкевіча найбольш магла б расказаць родная яго сястра — Тэкля Янкоўская, якая зараз са сваім мужам Геронімам Янкоўскім і сынам гэтага ж імя пражывае ў Польшчы ў горадзе Эльблёнгу. Тэкля Янкоўская зараз цяжка хворая. і калі ў снежні гэтага года наведаў я іх сям'ю. звычайная размова, успамінанне фактаў з мінулага было ёй вялікай цяжкасцю. Дапамагаў ёй у тым муж. Геронім Янкоўскі, які таксама ад дзяцінства ведаў Браніслава Тарашкевіча.

* * *

Нарадзіўся Браніслаў Тарашкевіч у 1891 годзе ў вёсцы Чарнулішкі, распаложанай каля 30 кіламетраў ад Вільні. у беларускай каталіцкай сям'і Адама Тарашкевіча. Бацька Браніслава марыў аб багацці і дзеля таго дакупоўваў зямлю; у часе нараджэння Браніслава меў ён ужо ў Чарнулішках 40-гектаровую гаспадарку.

Першае, што прыпамінаецца з дзяцінства Тарашкевіча для малодшай яго сястры, Тэклі, — гэта рэлігійнасць маладога Браніслава. Яшчэ пасучы свіней насіў ён з сабою рэлігійныя іконы і аддаваўся рэлігійным практыкам. Улічваючы гэтыя схільнасці Браніслава. сям'я вырашыла, што не інакш, як павінен ён стаць ксяндзом. Каб быць аднак ксяндзом, трэба вучыцца. І Браніслава пачалі вучыць.

Адукацыя Тарашкевіча пачалася ад «прыхадской» школы ў суседняй вёсцы Архангельская. Школа была 3-гадовая. Тарашкевіч, аднак, быў добрым вучнем і закончыў яе за 2 гады.

Аднойчы ўлетку выбраўся Браніслаў да свайго дзядзькі Фелікса ў вёску Стражнікі пагасцяваць. Гуляючы па-над рэчкаю і ў полі, не разлучаўся ён і на момант з кніжкаю. Заўважылі гэта паны з паблізкага двара. нейкія Стэмброўскія, ды запыталі дзядзьку:

— Што ў цябе за хлапец жыве, што заўсёды сядзіць над кніжкаю?

— А гэта братаў сын, — адказаў той. — Брат меў яго на ксяндза вучыць, але грошай не мае, бо зямлю купляе.

Паны зацікавіліся хлапчуком, запрасілі яго ў двор і дапамаглі падрыхтавацца да экзаменаў у віленскую гімназію.

Бацька наняў Тарашкевічу ў Вільні ў нейкіх Маркоўскіх кватэру, разам з харчаваннем плаціў за яе 25 рублёў у месяц. У гэтай жа гімназіі вучыўся сын гаспадароў Маркоўскіх, а таксама, праўдападобна, сын віленскага губернатара. З гэтым апошнім быў Тарашкевіч ў асабліва блізкіх суадносінах: дапамагаў яму вучыцца, за што той часам падтрымліваў яго матэрыяльна.

У аколіцы людзі з зайздрасцю гаварылі аб сыне Адама Тарашкевіча:

— Вось, скажыце, які разумны: ксяндзом неўзабаве будзе.

Хутка аднак аказалася, што Браніслаў ксяндзом ставаць не збіраецца. «Каб быць ксяндзом, трэба быць чалавекам ахвярным, а я гэткім быць не змагу», — тлумачыў з пачатку выкрутліва. А потым заявіў проста: «Ксяндзом можа быць толькі той, хто нічога не робіць і хоча многа грошай мець, а мне дарэмныя грошы не патрэбны».

Пачуўшы такое, бацька разгневаўся і перастаў аплочваць сынаву вучобу. З гэтага часу Браніслаў зарабляе на сябе прыватнымі ўрокамі.

Найбольш, аднак, не падабаліся Браніслававы навукі для яго дзеда па маці, Юзэфу Чарняўскаму. Прыходзіў ён часта да Тарашкевічаў, каб пасварыцца з Адамам, што аддаў сына на навуку. А калі застаў у хаце Браніслава, дапытваў яго іранічна:

Дзяцінства

Сястра Б. Тарашкевіча, Тэкля Янкоўская.

Швагер Б. Тарашкевіча, Геранім Янкоўскі.

— Ну і чаго там цябе вучаць, скажы, чаго? Як хлеб сеяць, як араць?

— Не, дзедку. — адказваў Тарашкевіч.

— Ну, дык чаго?

— Вучаць, напрыклад, што зямля круглая і кругом сонца лётае.

— Цьфу! На такія навукі, — злаваўся дзед. — То ж кожны дурань уласнымі вачыма бачыць, што яна не круглая і нікуды не лётае. Ты хаця, — дадаваў трывожна, — не гавары гэтага на вёсцы, а то з цябе людзі смяяцца будуць.

Браніслаў браў са стала яйка і прабаваў растлумачыць прысутным асновы капернікавай тэорыі.

Адукацыю сваю Браніслаў Тарашкевіч не закончыў на віленскай гімназіі. Пасля яе заканчэння выехаў ён у Пецярбург, дзе паступіў ва універсітэт.

Там яго і застала першая сусветная вайна, а потым і Кастрычніцкая рэвалюцыя.

УЛ. ПАЎЛЮЧУК

Сельская гаспадарка без таямніц

У ПАГОНІ ЗА РЭКОРДАМІ

Беластоцкі селянін часта сустракаецца са словамі «скрыжаванне рагатай жывёлы», «паляпшэнне пагалоўля пры дапамозе іншых парод», «жывёлагадоўчая праца». Канкрэтней можна сказаць, што пад гэтымі словамі разумеецца скрыжаванне кароў чырвонай польскай пароды з бугаямі чырвонай дацкай і джэрсейскай парод. Дацкая парода кароў за апошнія пару дзесяцігоддзяў павялічыла малочнасць на 1000 літраў у год ад адной каровы і павысілася тлустасць малака на цэлы працэнт.

Джэрсейская парода вывадзіцца з Англіі. Яна вядома ва ўсім свеце. Асноўная перавага гэтай пароды над іншымі заключаецца ў высокім працэнце тлушчу ў малацэ (6—7%) пры параўнаўча нядрэннай малочнасці (3000 літраў). Да дрэнных рыс гэтай пароды трэба залічыць малы ўзрост (каля 380 кг).

У СССР і іншых краінах Еўропы зроблена нямала эксперыментаў з гэтымі пародамі рагатай жывёлы, асабліва з джэрсейкамі. Вынікі былі розныя, таму і погляды не зусім адназначныя: можна сустрэць як энтузіястычныя выказванні, так і такія, у якіх гаварылася аб бессэнсоўнасці падобнай работы.

У нашым ваяводстве ўжо некалькі год скрыжоўваецца наша чырвоная парода з чырвонай дацкай з мэтай павелічэння малочнасці і вагі жывёлы. Пры такіх скрыжаваннях менш разлічваюць на павышэнне тлустасці малака, бо каровы чырвонай польскай пароды і так характарызуюцца тлустым малаком.

Гэта зусім не значыць, што мы не стараемся павысіць тлустасць малака. Вельмі лічым на вынік скрыжавання з бугаямі джэрсейскай пароды.

Калі скрыжаваць карову чырвонай польскай пароды з бугаём — джэрсеем (у двух пакаленнях), дык колькасць тлушчу ў малацэ павінна павысіцца на 1%. Паколькі нашы каровы маюць каля 4% тлушчу ў малацэ, дык крыжоўкі павінны даваць малако з 5-працэнтавай тлустасцю.

Слабым бокам гэтай працы (асабліва ва ўмовах Беласточчыны) з'яўляецца нізкая вага цялят. Гэта стварае пэўныя клопаты пры скупе. Таму ёсць прапановы, каб у Сямяціцкім павеце на ўбой прымалі жывёлу з найніжэйшай вагой 220 кг, а не як было дагэтуль — 250 кг. Страты, якія панясе селянін з жывёлы на ўбой, павінны выраўняцца малаком. Малако выцэньваецца на падставе тлушчавых адзінак і цана за тлустае малако будзе значна вышэйшай.

Аб скрыжаванні нашых кароў з дацкімі бугаямі няма спрэчак, усе згодны. Што датычыць увядзення джэрсейскай пароды (можа таму, што гэта яшчэ толькі пачатак), дык існуе шмат спрэчных думак. Найбольшыя славы ў заатэхніцы маюць розныя погляды.

Праца жывёлагадоўцы вельмі складаная. Таму і існуюць розныя думкі на пэўныя рэчы. Справа толькі ў тым, каб толькі заўчасна не пашыраць доследаў, абмежаваць іх (да 1970 года) Сямяціцкім паветам, дзе ўжо некалькі год (адзінае месца ў Польшчы) праводзяцца доследы над скрыжаваннем чырвонай польскай пароды з джэрсейскай.

Інж. М. СУХАЖЭБРСКІ

З'ЯЎЛЕННЕ БЕЛАРУСАЎ

ЛЯБЕДЗІН НЕ ТОЛЬКІ ПАД САКОЛКАЮ

Цяперашнія паветы Аўгустоўскі, Элцкі, Галдапскі, Алецкі, Сувальскі, Сейненскі і часткова Граеўскі засялялі ваяўнічыя балта-літоўскія плямёны яцвягаў, якія былі разгромлены крыжаносцамі ў канцы XIII ст. (1283 г.)

Яцвягія перастала існаваць.

Амаль зусім апусцелі яе пушчы, дзе толькі зрэдку можна было напаткаць адну - другую яцвяжскую сям'ю, якая тайком жыла ў нейкай недаступнай глушы. Дрымучыя пушчы не квапіліся каланізаваць ані крыжаносцы, ані літоўцы. Гэтыя пушчы з'яўляліся як бы непраходнаю пагранічнаю зонаю паміж дзвюма варожымі сабе дзяржавамі ордэна крыжаносцаў і вялікіх літоўскіх князёў. Кожны лічыў Яцвягію за сваю ўласнасць. Толькі пасля бітвы пад Грунвальдам усталявалася дзяржаўная граніца паміж ордэнамі крыжаносцаў і Вялікім Літоўскім Княствам, якая засталася аж да 1945 года. Былая нямецка - польская граніца з'яўляецца цяпер граніцаю паветаў Элцкага, Алецкага і Галдапскага.

Калі ўсталявалася граніца і настаці мірныя часы, у яцвяжскіх пушчах паявіліся людзі з суседняга даволі густа населенага беларуска - літоўскага Панямоння. Былі гэта бортнікі, рыбаловы, касцы. Сярод іх напэўна шмат знаходзілася патомкаў яцвяжскіх эмігрантаў, якія добра ведалі пушчанскую айчыну сваіх бацькоў, дзядоў. Такім чынам на поўначы сучаснага Беластоцкага ваяводства паявіліся беларусы.

Адным з найбольш старадаўніх пасяленняў беларусаў на яцвяжскіх землях быў двор Даўспуда (Довспуда) паблізу нямецкай граніцы, пабудаваны ў пачатку XVI ст. гродзенскім вялікім землеўласнікам Багданам Валовічам. Побач двара пабудавана царкву, першую на былых яцвяжскіх землях. Недалёка на поўнач ад двара Валовіча атрымалі надзелы браты Рачковічы з-пад Ваўкавыска. У выніку іх дзейнасці ўзнікла потым мястэчка Рачкі, што на шляху з Алецка да Сувалкаў. У паўночна-заходнім напрамку ад Рачкаў знаходзіцца мястэчка Бакалажэва, званае раней у старых польскіх дакументах — Бакаларава. Гэта след па двары аднаго з Рачковічаў, Мікалая, вядомага пісара і як на тыя часы адукаванага чалавека. Адсюль, відаць, і празыўка бакалар (бакалаўр), якой названа ягоны двор, а потым мястэчка — «Бакалажэва».

Рачкі і Бакалажэва найбольш старадаўнія гарады на поўнач ад ракі Нарва і Бобра. Паўсталі яны ў выніку загаспадароўвання яцвяжскіх пушчаў беларусамі. Старэйшым ад Рачак і Бакалажэва лічыцца толькі старажытны яцвяжскі горад Рай, названы пазней больш папольску — Райгруд.

Ад Гродна праходзіў шлях да Раю і Элку. Разыходзіўся ён у кірунку тых гарадоў на месцы цяперашняга горада Аўгустаў. Гэты шлях злучаў вялікія гандлёвыя гарады Беларусі з дзяржаваю крыжаносцаў і Мазоўшам. Цікава, што гэты шлях пратрываў да нашых дзён і цяперашнія шасэйныя дарогі больш-менш праходзяць па тым жа самым месцы.

Гаспадарчая дзейнасць беларусаў у пушчах Яцвягіі пакінула трывалыя сляды ў назвах многіх аколіц і мясцовасцей. Каб пераканацца аб гэтым даволі паглядзець на геаграфічную карту сучаснай Беласточчыны. Каля возера Пжыстайнэ ў Сувальскім павеце ёсць дзве вёскі Лановічэ — гэта след па старым беларускім родзе Ланевічаў, які некалі ўладаў тымі землямі. Несумненна, беларусамі былі заснаваны і такія цяперашнія вёскі, як: «Дубова I і Дубова II, Васільчыкі, Выходнэ, Кропівнэ Новэ, Кропівнэ Старэ, Аграфінувка, Александрова, Каробец, Казімерувка, Іваншкі, Шчодрухы, Васілювка, Буда Руска ў Сувальскім павеце. Характэрнае тут тое, што большасць успомненых вёсак знаходзіцца ў аколіцы ракі Распуда і мястэчак Рачкі, Бакалажэва. Над ракою Распудаю, перад усім, сяліліся беларусы. Галоўнай беларускай вёскай у гэтых мясцінах была цяперашняя Суха Весь, якая ў дакументах ад 1608 года фігуравала пад назвою Руске Сёло. Ад беларускіх імёнаў напэўна паходзяць назвы такіх вёсак, як: «Ходаркі (Ходар, Тодар, Хведар), Рынкі (Рынько, Грынько, Грыгор), Шафранкі (Сапран).»

Прытым, ёсць азёры з назвамі беларускага паходжання: «Ячно, Сказдубэк, Мялке, Мулічнэ».

У паветах Сейненскім, Аўгустоўскім і Граеўскім падобных назваў таксама шмат — асабліва ў Аўгустоўскім павеце. Напрыклад, такія вёскі, як: «Тайно, Слабода, Гатнэ, Піявнэ Руске, Понізе, Чарнуха, Федаравізна, Сцёкла, Крылатка, Грузке. Рубцова. Папова. Паселяне. Лябедзін»

Першыя, але не ў тым

Зімою, калі поўныя гумны і свіраны, пажары яшчэ больш страшныя. А на дварэ мароз і непагадзь.

Запісы пажараў за апошнія гады сведчаць аб тым, што іх прычынаю бывае найчасцей неасцярожнасць дарослых. Яшчэ два гады таму назад у пажарах былі вінаваты ўроўнай меры і дзеці. Але не цяпер.

У 1964 годзе дарослыя сталі больш неасцярожнымі, чым дзеці. Дадзеныя за тры кварталы гэтага года паказваюць, што пажары па прычыне дзяцей нанеслі страты на суму амаль пяці мільёнаў злотых у Беластоцкім ваяводстве, а пажарныя страты па прычыне дарослых даходзяць да васьмі мільёнаў злотых.

Другім няшчасцем з'яўляюцца буры з перунамі. Аднак пажары ад перуноў штораз радзейшыя, бо людзі закладаюць громаадводы. Значна большыя шкоды прычыняюць занядбаныя каміны над саламянымі стрэхамі. За 1964 год яны напалілі на суму шасці мільёнаў васьмісот тысяч злотых.

Як бачым, валіць віну на трактара і ўсялякую тэхніку ў вёсцы няма падстаў. Так сказаць, пажары па віне тэхнікі здаюцца проста нічым у параўнанні з неасцярожнасцю, асабліва, дарослых людзей, якія нярэдка любяць пакурыць у гумне, от, на вяселлях ці другіх гульнях і не толькі гульнях.

УВАГА, МСЦІВАСЦЬ!

Мсцівасць — панурая рэч.

Амаль у кожнай вёсцы раскажуць табе аб падпалах. Хтосьці на кагосьці злосны і падпальвае яго гумно, хлеў. Хату цяжэй падпаліць, таму што стаіць яна каля вуліцы, дзе ходзяць людзі. Ды, урэшце, у хаце жывуць людзі, могуць заўважыць падпальшчыка. Падпальваюць гумны пры полі.

Але падпальвае не адразу, не тады, калі злосць яшчэ свежая і ўсе ведаюць аб ёй. Падпальвае, калі аб злосці забываюць — калі помніць яе толькі адзін і паліць гумно свайго даўняга ворага. Такім спосабам цяжка дагадацца, каму магло залежыць на падпале, а сляды пасля такога пажару, дзе збягаецца гасіць мноства народу, часамі застаюцца нявыкрытымі.

Лічба падпалаў гвалтоўна расце. Гавару толькі аб падпалах выкрытых следствам. За паўгоддзе бягучага года падпалена столькі, колькі за ўвесь мінулы — 1964 год! Таксама раптоўна павялічваецца лік пажараў, прычына якіх не выяснена. Наогул усе згодны ў тым, што большасць гэтых «няясных» пажараў — гэта падпалы, а падпальшчыкі гуляюць на волі. Вядома — гуляюць да часу, да пары.

Магчыма, выдасца крыху дзіўным, калі скажу, што ў прычынах падпалаў, як у люстэрку адбіваюцца змены ў жыцці нашай вёскі. Яшчэ да вайны падпальвалі найчасцей з прычыны сварак за зямлю. Цяпер амаль найважнейшаю прычынаю з'яўляюцца справы ігры амбіцыі і крымінальныя тайны. Не хачу разводзіцца, пакіну гэта сацыёлагам — падам толькі некаторыя матывы падпалаў.

Падпальваюць, напрыклад, з той прычыны, што хтосьці камусьці даказаў вялікія камбінацыі — адбыўся арышт, суд, потым турма. Праз пару год пасля турмы адбываецца начная помста на тым «хтосьці», гарыць яго гумно, хлеў, або і хата або і паўвёскі. Другі прыклад: кавалер X доўга хадзіў да паненкі У і потым пакінуў яе ў старапаненстве альбо ў вясковай ганьбе. У выніку такога ўчынку гараць будынкі бацькоў кавалера X. Трэці прыклад: пасварыліся за глупства, хтосьці кагосьці абазваў дурнем, разяваю, разлапатаў на ўсю вуліцу ягоную непаваротлівасць, безгалоўе, жыццёвую бязраднасць. Абсмяяў і даказаў прыкладамі — хата валіцца, у хляве возера з гною, у гумне пуста, зрабіў беднае вяселле, не мае гумавіка і т.д. Таму «кагосьці» глыбока залезла за жоўць такая характарыстыка і падумаў: пачакай, як ты заспяваеш, калі застанешся нават і без паваленай хаты!

Як я ўжо ўспамінаў, гэтае «пазбаўленне» вынікаў заранага гаспадарання разумнейшага ад сябе, адбываецца не адразу, але праз некалькі год пасля — у адпаведны момант і пагоду, ноччу над раннем.

Ёсць цэлы шэраг і іншых прычын — пабіліся на забаве, альбо хтосьці кагосьці «апісаў» у газеце.

Не трэба хіба дадаваць, што падпал — гэта праява дзікасці чалавека, нечалавечнасці чалавека.

МЫ ЎЖО ЗВЫКЛІСЯ...

...з тым, што ў нас нейк усё найгорш. І заўсёды найбольш таго, чаго найменш патрэбна.

У беларускіх вёсках найбольш пажараў!

Вядома, прычына ў саламяных стрэхах, у нявернасці для здабыч навукі. От, грамаадводы ў некаторых вёсках заводзяць амаль сілаю.

У Беластоцкім павеце штогод бывае па сто пажараў і гэтым пабівае ён усялякія рэкорды на Беласточчыне, а Польшчу ўвогуле пакінуў далёка ззаду. Але смутная гэта слава!

Беластоцкі павет як бы стараюцца дагнаць Гайнаўшчына, Бельшчына, Сямяцікі павет : Сакольшчына з Дуброўшчынаю, дзе мала бракуе да гэтай страшнай сотні. У такім мнагалюдным Ломжынскім павеце шмат менш пажараў чым у пустыннай Сакольшчыне ці ў Мілейчыцкай аколіцы Сямяціцкага павета.

Нашы паветы на першым месцы, але не ў тым, у чым трэба. (СЯ)

Вучнёўскія кватэры

Якім чынам запэўніць магчыма добрыя памяшкальныя ўмовы школьнай моладзі, якая жыве на прыватных кватэрах? Гэтае пытанне сталася праблемай, якая заняла думкі не толькі працаўнікам асветы.

Колькасць моладзі ў сярэдніх школах з года ў год павялічваецца. Прычыны тут не толькі ў т. зв. «дэмаграфічным выжу», але і ў правільнасці працэсу развіцця нашай краіны.

У навучальным годзе 1965/66 толькі ў сярэдніх школах Бельска вучыцца 2077 вучняў. З гэтага ліку толькі 470 жыве з бацькамі, на месцы. Апошніх лёс розны. У інтэрнатах жыве 490 асоб, 500 даязджае, а больш 600 жыве на прыватных кватэрах. Паводле даных Куратырыі, у нашым ваяводстве, у прыватных памяшканнях жыве 4550 навучэнцаў сярэдніх і прафесіянальных школ, з інтэрнатаў карыстае 6300, а даязджае 8000.

Зоймемся справамі моладзі, якая жыве на прыватных кватэрах. Закватараваная тут моладзь часта застаецца без апекі. Здараліся выпадкі, што моладзь тут выхоўвалася ў адваротным напрамку: пры папяросах, віне або гарэлцы, часта хлопцы і дзяўчаты выходзілі нікім не прыпыненыя на начныя «ваяжы». Аб гэтым даведваліся настаўнікі, але гэтага прадухіліць не маглі.

Гэта неяк прымусіла асветныя ўлады прыняць адпаведныя меры. Міністэрства асветы выдала спецыяльны загад аб вучнёўскіх пенсіёнах. У ім акрэслена патрабаванні ў адносінах да прыватных памяшканняў для вучняў, а таксама заданні для школьнай адміністрацыі і бацькоўскіх камітэтаў. Вучні, паводле загаду, могуць жыць толькі ў кватэры зарэгістраванай. А для гэтага трэба споўніць наступныя патрабаванні: 1) настаўнікі павінны праверыць прапанаваную бацькамі кватэру і выдаць аб ёй сваю апінію; 2) гаспадар кватэры павінен напісаць заяву, у якой гарантуе адпаведную выхаваўчую апеку над вучнем; 3) гаспадар разам з сям'ёю павінен прадставіць лекарскія пасведчанні а) прасвятлення лёгкіх б) т. зв. фізікальнага агляду в) агляду на венерычныя хваробы і г) ці не з'яўляецца носьбітам заразлівых хвароб.

Першыя два патрабаванні споўнены, але на трэцім паўстала «загвоздка». Не можна сказаць, што да яго адносяцца абыякава. Санітарныя ўмовы — рэч вельмі важная. Аднак парадокс пачынаецца ад практычнай рэалізацыі гэтага патрабавання. Калі мы прыглядзімся толькі Бельску, то ўявім, што тут трэба заняцца не менш як 600 людзьмі, дзе пражывае школьная моладзь. Прытым неабходна адзначыць, што тутэйшая служба здароўя на працягу года, і то з вялікімі клопатамі, змагаецца з прасвятленнем настаўнікаў, якіх колькасць больш - менш такая ж. Хто праходзіў усе гэтыя агляды, той ведае, колькі на гэта трэба патраціць дзён, і колькі грошай за такія агляды. Памятаць трэба і аб тым, што гаспадары, якія прыймаюць вучняў на кватэры, часта робяць гэта з літасці і трактуюць гэта як дадатковы даход. Гэта значыць, што маюць іншую прафесіянальную працу. Вось таму некаторыя гаспадары і не хочуць прыймаць вучняў на кватэры.

Мне здаецца, што органы службы здароўя павінны гэта передумаць. Можа ўдасца зменшыць гэтую колькасць патрабаванняў? Яна ж зусім нерэальная, таму што: 1) служба здароўя не ў сілах гэта зрабіць; 2) вучні мусяць і так недзе жыць.

Ёсць і другі бок гэтай справы. Харчаванне вучняў. Якраз над гэтым дагэтуль мала хто думаў. А справа сур'ёзная. Ужо натавалася не адзін выпадак, калі вучань абамлеў пры машыне, а нават пры дошцы. Лекар сцвярджаў адназначна — недахарчаванне. І гэта маецца пераважна ў моладзі, якая жыве на «прыватках» і якая даязджае. Гэтую справу можна было б развязаць і так: стварыць магчыма найбольшую колькасць месц пры існуючых сталоўках у інтэрнатах; адзначыць час, а калі дазволяць умовы, рэзерваваць залы ў сталоўках ПСС ці ГС для школьнай моладзі і забяспечыць іх таннымі абедамі. Вучні, якія жывуць на прыватных кватэрах павінны атрымоўваць большую дапамогу ад дзяржавы ў форме стыпендый і запамог. За гэтым гаворыць факт, што вучань на «прыватцы» мусіць плаціць многа даражэй як у інтэрнаце. Побыт у інтэрнаце ўжо само па сабе з'яўляецца дапамогай дзяржавы. Там, дзе ёсць хаця якія-небудзь умовы, арганізаваць пры школах сталоўкі. Гэтыя сталоўкі могуць утрымоўваць бацькоўскія камітэты. Заплату некаторыя бацькі маглі б уносіць у форме ўласных прадуктаў. Гэта было б выгадна бацькам і школе, бо не трэба чакаць на надзелы прадуктаў з аддзелаў гандлю.

Значыць, сам загад выхаваўчай апекі не гарантуе. Трэба стварыць умовы і прыстасаваць яго да ўмоў свайго панадворка.

А. КАРПЮК

НА СУВАЛЬШЧЫНЕ

У каланізацыі былых яцвяжскіх пушчаў удзельнічалі тры нацыі: палякі, беларусы і літоўцы на поўначы. Польскае насельніцтва ішло сюды цераз аколіцы Райгрода, з мнагалюднага Мазоўша. Апрача таго, моцна прычыніліся да паланізацыі цяперашняй Сувальшчыны крыжаносцы, якія першымі ад літоўскіх князёў пачалі каланізаваць гэтыя пушчы, засяляючы свае тэрыторыі мазавецкімі людзьмі аж па аколіцы цяперашняга Галдапа. Такім чынам, мазавецкая каланізацыя пачалася тут многа раней, чым беларуска-літоўская каланізацыя. Калі паглядзець на гістарычную карту зямель на поўнач ад Бобры ў 1500 годзе, бачым, што за крыжаносцкай граніцаю і ў аколіцах Раю ўжо існавалі тады амаль усе цяперашнія вёскі. Там сяліліся таксама і беларусы з-пад Гродна, пасля якіх засталіся спольшчаныя прозвішчы з характэрным — іч (па бацьку): Яновіч, Бартковіч, Бартламеевіч.

Тым часам беларускія вёскі на былой Яцвягіі пачынаюцца толькі ад вёскі Панарліца за Дуброваю. Масавая, кампактная беларуская каланізацыя ніколі не прасунулася далей на захад, затрымалася яна паабапал ракі Мядзведзіца і ў аколіцах цяперашняга мястэчка Ліпск, зараз за Бобраю. Вельмі неўрадлівыя землі цяперашняй Аўгустоўскай пушчы нікога не заахвочвалі і засталася яна незаселенай па сённяшні дзень. Яе вялікія абшары поўнасцю адгарадзілі ад роднай Гродзеншчыны беларускіх каланістаў, якія сяліліся на тэрыторыі цяперашняй Сувальшчыны і ўздоўж крыжацкай граніцы, у нізінах ракі Распуда. Там мелі яны, так сказаць пастаянныя інтарэсы са сваімі мазавецкімі суседзямі, якія ўжо задавалі тон гаспадарчаму жыццю на тамтых землях і ў Прусах. Мазаўшане масава засялялі новыя гарады, у тым ліку Рачкі і Бакалажэва, праяўлялі вялікую кемлівасць ў выкарыстанні пушчанскіх багаццяў — былі гандлярамі, руднікамі, дрывасекамі. смалярамі. Словам, стваралі яны пушчанскую прамысловасць, масава пасяляліся і ў сёлах беларускіх каланістаў. Іх паланізацыя была толькі справай часу і канчаткова адбылася яна, праўдападобна, не пазней, як у палове XVIII ст.

Ужо ў XVII ст. беларуская каланізацыя стала слабою і гаспадарча значна больш адсталай, чым мнагалюдная, кампактная і гаспадарча надта актыўная мазавецкая каланізацыя, якая адбывалася цераз аколіцы Райгрода і ад багатых крыжацкіх Прусаў. У тагачаснай Беларусі пачынаўся заняпад гарадоў, гандлю, рамяства і земляробства, а пазнейшыя шведскія войны вынеслі беларускай эканоміцы смяротны прысуд.

Тым не менш сляды польска - беларускага скрыжавання на былых яцвяжскіх землях засталіся не толькі ў назвах вёсак, азёраў, не толькі ў такіх прозвішчах, як: — Амільяновіч, Кузьміч, Мацюкевіч, Пратасевіч. Гэтыя сляды засталіся ў мове сувальскіх людзей, у іх больш глухіх мясцовасцях каля возера Вігры і далей самі ўжывалі тыпова беларускія словы нават не падазраваючы, што гэта няпольскія словы. Напрыклад, szczoka, jaszcze, syr, sonce, jona (яна), koscy і т.р. У больш глухіх мясцовасцях каля возера Вігры і далей — захавалася таемная назва «трэбач, трэбачэ», што абазначае людзей, якія гавораць, ужываюць слова «трэба» замест польскага «trzeba». Магчыма, гэта патомкі жыхараў, так званых, лясніцкіх вёсак (асочных), якія не так хутка атрымалі ўласныя надзелы і не адчувалі патрэбы частых гаспадарчых зносін са сваімі суседзямі, таму і значна павальней паланізаваліся. Сцісла вяжацца з тым факт, што ў першапачатковым загаспадароўванні былых яцвяжскіх пушчаў найбольшы ўплыў мелі беларусы з Гродзеншчыны і з-над мядзведзіцкіх вёсак, бо адсюль паходзілі асочнікі, якія сцераглі пушчы, бортнікі, касцы, рыбаловы. Тут жылі беларускія паны, як Валовічы ці Рачковічы, якім вялікія літоўскія князі і польскія каралі надзялялі яцвяжскія пушчы. У лясной службе ўвесь час пераважаў элемент беларускі і вёскі ляснiцтваў яшчэ доўга захоўвалі сваю беларускасць, жыл ізаляваным жыццём.

*

Гэты артыкул напісаны на падставе кніжак «Studia i materiały do dziejów Suwalszczyzny» і «Навуковы Зборнік» БГКТ, якія даступныя кожнаму.

Затым, нядаўна адбыўся ў Беластоку польска - савецкі сімпозіум прысвечаны славяна - балтыйскай праблематыцы. Гэта падзея не магла не выклікаць большага зацікаўлення да гістарычнага мінулага нашай Беласточчыны. Публікаваныя матэрыялы гэтага сімпозіума будуць апошнім словам навукі ў гэтых пытаннях.

САКРАТ ЯНОВІЧ

Каляды — старадаўняе свята памёршых

Памыляўся б той, хто думаў бы, што сучасныя звычаі і вераванні каляднага цыкла пратрывалі з няпамятных вякоў у сваёй першапачатковай форме і са сваім зместам.

Кіньма вокам у далёкае мінулае нашых і наогул калядных звычаяў і вераванняў. Цыкл калядных святаў ад «Куцці» аж да «Вадохрышча», мае больш чым іншыя гадавыя святы разнародных і багатых звычаяў і вераванняў. І гэта хіба можна растлумачыць псіхалагічнымі акалічнасцямі простага чалавека. Поўнасцю можна згадзіцца з меркаваннем А. Н. Афанасьева [1]) праф. В. Клінгера [2]) і праф. Ст. Паняtoўскага [3]), якія даказваюць, што з цыклам гэтых святаў выступае ва ўсіх еўрапейскіх народаў (ды не толькі ў еўрапейскіх) адна супольная абрадавая аснова — менавіта — **культ памёршых.** Усюды, дзе толькі праяўляўся культ продкаў, там асабліва моцна выступаў ён у пераломных перыядах года, а перад усім у пару зімовага перасілення. І гэта мы можам растлумачыць псіхалагічнай акалічнасцю. Кароткія дні ў гэту пару года, доўгія ночы, малая інтэнсіўнасць працы ў сялян стварылі такім чынам умовы для роздумаў, кантэмпляцыі і глыбокіх разважанняў аб блізкіх і родных, якія памерлі. Духоўная сувязь паглыблялася з тымі, якія апынуліся ў «іншым свеце». Прытым існавала ў народзе моцная вера ў дапамогу «добрых духаў», асабліва сваякоў, таму ствараўся культ і вялікая пашана да іх. З гэтага і паўсталі святочныя (памінальныя) дні ў гонар памёршых. У такіх абставінах радзіліся таксама ўсялякія варажбы, чары, магія, розныя вераванні і нават цэлыя абрады, якія і звязаліся з каляднымі святамі.

Хрысціянскае свята нараджэння Хрыста да канца IV ст. святкавалася разам з «Вадохрышчам». І толькі ў канцы IV ст. было раздзелена, каб прыкрыць вельмі ўрачыстае свята рымскай імперыі, ладжанае ў «дзень нараджэння непераможнага сонца». Гэтае свята, прынесенае з Усходу праз рымскіх легіянераў напластавалася на мясцовае дзяржаўнае і вельмі ўрачыстае свята рымлян, ладжанае ў пару зімовага перасілення ў памяць памёршых, якое тут называлася Lorentatix, і выпадала 23 снежня. Пазней яно ператварылася ў Saturnalix і святкавалася тыдзень (ад 17 да 24 снежня). А за тыдзень святкавалася навагоднае рымскае свята т. зв. Calenda fanuariac, якое адзначалася вясёласцю, рознымі забавамі, як і Saturnalia. Можна меркаваць, што некаторыя элементы антычных святаў гэтага перыяду года павандравалі ў свет і дайшлі нават да нас. Пацвярджае такое меркаванне, між іншым, і лацінскае слова, якое абазначае ў рымлян першы дзень месяца Calendae. якое дало назву нашым святам зімовага цыкла «Каляды». Цяпер зразумелая назва «Каляды» ў нас і ў нашых суседзяў.

Разглядаючы нашы калядныя звычаі і вераванні, мы без лішняй цяжкасці можам адрозніць элементы народныя.

Спынімся над абрадамі і звычаямі беларусаў (з недалёкай мінуўшчыны), якія выступаюць у перадкалядны вечар (на куццю). Гэта найбольш урачысты і таемны вечар ва ўсім цыкле калядных свят. Ен багаты разнароднымі звычаямі, вераваннямі і магічнымі практыкаваннямі. Калі аддзяліць менш істотныя элементы звычаяў гэтай урачыстасці, то пабачым асноўны характар — **характар задушны,** памінальны, прысвечаны памёршым продкам родным і блізкім.

Сведчыць аб гэтым перад усім **ежа,** якая рыхтуецца на куццю. Менавіта **старажытная традыцыйная каша, мак, боб, мёд** і інш., якія спажываліся нашымі продкамі ў памінальныя дні. Гэта вячэра (куцця) суправаджаецца ў вельмі паважным настроі, каб не «зняважыць душ продкаў, якія паявяцца ў гэты вечар».

Што гэты вечар меў сувязь з душамі продкаў, сведчыць яшчэ і такі звычай у народзе: перад спажываннем вячэры, старэйшая асоба з сям'і (звычайна дзядуля) ўставаў за сталом і ўрачыста клікаў вячэраць «Міколу», «Мароза», або «вераб'ёў», «ваўка». Гэта ні што іншае, як прастарая форма заклікання душ продкаў **куццю есці.** Спажываючы **куццю** быў звычай кожнай стравы адкладаць душам, або кідаць кату ў покуце. А недаедзеная страва заставалася на стале для таго, каб душы продкаў, як прыйдуць ноччу, маглі пасіліцца, пачаставацца. Часамі пры стале пакідалася вольнае месца, як кажуць сёння для «падарожнага», але гэтым падарожным даўней была душа нядаўна памёршага члена сям'і.

Беларусы — католікі, паводле хрысціянскага звычаю, пачынаючы спажываць куццю дзеляцца т. зв. **аплаткам.** Гэта нішто іншае, як змадэрнізаваны хрысціянствам старадаўны народны звычай дзяліцца абрадавым хлебам, аладкамі ў памінальны дзень, прысвечаны памёршым. У перадкаляднай вячэры **ячменная або пшанічная каша (куцця), ды яшчэ з макам і мёдам, з'яўляецца найважнейшай абрадавай стравай.** Памінальны характар перадкаляднага вечара пацвярджае таксама звычай у нас і ў суседзяў рассцілання сена на стале. Сена мае тут значэнне травы, на якой калісьці на магілах раскладалі і спажывалі харчы, прынесеныя ў памінальныя дні.

Быў звычай перад куццёю стаўлянне ў покуці снапа збожжа, куды, як ужо сказана, у час вячэры кідалі кашу. Сноп — гэта сімвал памёршага члена сям'і — (можа дзядулі?).

Прытым не мала было яшчэ розных магічных практык, якія вязаліся ў гэты вечар з дзейнасцю душ продкаў, прыбыўшых на «сваё свята». Маем таксама дачыненне з мноствам варажбоў у перадкалядны вечар. У гэты вечар чалавек пры дапамозе добрых і зычлівых душ продкаў стараўся зрабіць такія чыны, якіх ён сам, без дапамогі, у звычайных абставінах не змог бы зрабіць! А важнейшымі патрэбамі чалавека — гэта дастатак матэрыяльны, здароўе і шчасце сямейнае. Таму ён стараецца запэўніць сабе добры ўраджай палёў, пладаноснасць садоў, поспех у жывёлагадоўлі, замацаваць здароўе. Моладзь праз варожбы і магічныя практыкі таксама стараецца запэўніць сабе ўзаемнае каханне і ў надыходзячым годзе шчаслівае жаніцьства і замужжаства.

Ва ўсіх будучых важнейшых мерапрыемствах чалавек у гэты вечар стараўся выкарыстаць дапамогу памёршых продкаў. Таму з такой павагай, так урачыста праводзіць перадкалядны вечар, каб праз пашану для продкаў здабыць іхнюю прыхільнасць і скарыстаць з неабходнай дапамогі.

Ад «Куцці» аж да «Вадохрышча» — гэты перыяд беларусы называюць «святымі вечарамі». Паводле народнага веравання ў гэтыя вечары ад змяркання нельга выконваць некаторых прац у гаспадарцы. З увагі на тое, што ў гэтыя вечары «лунаюць па свеце добрыя і нават благія духі», таму зямля напоўнена чарамі і небяспекай». І тут маем шмат дачынення з магіяй. Напрыклад, у «святыя вечары» забаранялася прасці, ніткі матаць, вяроўкі віць, каб гэтым не пашкодзіць жывёле, здароўю чалавека і т.п.

Каб урэшце пазбыцца «мілых» але доўга прабываючых гасцей (душ продкаў) у беларусаў быў звычай праганяць іх. Праганялі «Каляду» на «Вадохрышча». Гэта вельмі старадаўны звычай, які практыкаваўся ў памінальны дзень, на «Дзяды», што нават зафіксавана ў «Дзядах» А. Міцкевіча. Можна было б прыводзіць шмат прыкладаў, якія даказваюць памінальны характар калядных святаў, але тут няма месца.

Усе іншыя звычаі і абрады, якія выступаюць у калядных святах, маюць разнародны характар гульняў, забаў, хаджэнне са «Звяздой» з віншаваннямі, «Гэрады» і г.д., і яны храналагічна пазнейшыя або запазычаныя, або і мясцовага паходжання — народныя.

М. ПЕЦЮКЕВІЧ

[1]) А. Н. Афанасьев — Поэтические воззрения словян на природу. Москва, 1865.

[2]) Witold Klinger — Doroczne święta ludowe a tradycje grecko-rzymskie. Kraków, 1931.

[3]) Stanisław Poniatowski — Etnografia Polski. Warszawa. «Wiedza o Polsce» t. III..

• алякcей карпюк •
ПУШЧАНСКАЯ АДЫСЕЯ

У мяне з бацькам ёсць умоўленае месца, якое мы называем поштай. З краю лесу расце некалькі густых елачак, пад імі кладзём адзін другому пасылкі. Каб не вытаптаць туды сцежкі, я на крайняй сасне вешаю паперку, бацька праз акно з кухні бачыць яе і толькі тады пасяшае на пошту. Мне ён вешае паперку на просецы.

Выходжу на просеку, — на дрэве бялее лапіна. Спяшу да елачак. Пад імі жоўты партфель з бацькавай прыпіскай: «Прывезла табе з Беластока сёння Маруся».

Асцярожна адкрываю замок. У партфелі — кіпа нямецкіх чарцяжоў. Прыглядаюся лепш, і мяне агортвае страх. Старанна, з веданнем вайсковай і чарцёжнай справы вызначаны пазіцыі зенітных батарэй у Беластоку, план аэрадрома бамбардзіроўшчыкаў, бамбасклады, бензасховішчы, пакгаузы, бункеры, казармы. За зіму і вясну фронт з усходу прыблізіўся на некалькі соцень кіламетраў. Авіяцыю дальняга вылету немцы днямі перавялі з Мінска ў Беласток. І калі ласка, перада мной — план новай дыслакацыі авіячасцей! Вось дык Маруся!

Я ніколі не бачыў такіх важных дакументаў. Нядаўна Чыгроў, высылаючы ў Страшава, засланяў рукой карту, каб я барані бог не разгледзеў чорных і сініх крыжыкаў, а што яны азначалі? Драбніцы, вядомыя кожнаму селяніну, — камендатуры, бункеры на чыгунцы. Цяпер капітан пазелянеў бы ад зайздрасці. Забіраю бацькаву «пасылку», іду да сваіх.

155

Прыбылі мы з Гуты дзён дваццаць таму назад і спыніліся ў нашым лесе, які называецца Ліпнікі. Вайцяхоўскі толькі паспяваў прымаць гасцей са Страшава. Ішлі мужчыны і жанчыны, неслі поўныя кошыкі ежы, бутэлек. Леснікам над Ліпнікамі быў усё той самы Міцька Карповіч. Без мяне камбрыг тут не спыніўся б, я быў п'яны ад усведамлення, што даставіў землякам прыемнасць. Вайцяхоўскі прыглядаўся, нарэшце адклікаў мяне ў лес.

— Тут можна арганізаваць цэлы партызанскі атрад, чацвёрты ў нашай брыгадзе, як думаеш?

Я шчасліва ўсміхнуўся.

Камбрыг раскрыў планшэт, ткнуў пальцам у карту:

— Брыгада носіць імя Каліноўскага. Ён нарадзіўся шэсць кіламетраў адгэтуль, у Мастаўлянах...

— Гэ, мне яшчэ гаворыце! У Мастаўлянах быў наш прыход да рэвалюцыі! Мой бацька, дзед, прадзед там хрышчоныя!

— Бачыш, як усё складваецца! — узрадаваўся ён. — Імем Кастуся назавём і атрад, згодзен?

— Здо-орава!

— Віця, падрыхтуй загад! — кінуў ад'ютанту.

Я нават не паспеў апамятацца, як ад'ютант, наш Віктар Раманцэвіч, паднёс камбрыгу на подпіс загад аб арганізацыі новага атрада, камандзірам якога назначалі... мяне! Хлопцы выставілі на мох страшаўскую самагонку. Гэты раз піць я мусіў.

Усё адбылося нібы на хрысцінах, калі п'юць за малое, расхвальваюць яго ўяўныя якасці, даюць парады, вызначаюць яму жыццёвы шлях, а яно сабе ляжыць і бурбалкі пускае. Я наіўна думаў, што ў вышыўцы галоўнае праглынуць славутую вадкасць — гарэлку. Сабраў усю сілу волі, перакуліў у рот шклянку першака і не адчуў, што гэта вадкасць. У рот бухнула полымя! Агонь праз горла хлынуў у жывот, апёк грудзі, забіў дыханне. Зацьміла ад слёз вочы, сосны захісталіся, і, каб не паляцець у сінюю бездань, я выцягнуўся на мох, ашчаперыўся на зямлю.

— Ужо-о? — здзівіліся хлопцы.

— Уставай, герой!

156

Але я баяўся адарвацца ад зямлі. Таварышы падхапілі мяне, прысланілі да дрэва. Нічога не чуў, што да мяне гаварылі, якія давалі парады. Апамятаўся не хутка.

— Раскошныя ў цябе ўмовы, Алёшка, — заявіў камбрыг. — Зайздрошчу! Не толькі атрад, — злучэнне можна тут арганізаваць. Усё залежыць ад цябе самога. Давай, дзейнічай, а нам пара. Не будзем перашкаджаць, скоўваць ініцыятыву...

На месяц уперад перадаў паролі, даручыў адрасы новых сувязных, параіў, як сябе паводзіць. Я быў не супроць атрада ў нашай мясцовасці, але для гэтага трэба, каб з Масквы прыбыў сюды сапраўдны камандзір тыпу Вайцяхоўскага, за кім можна было б ісці ў агонь і ваду. Арганізавацца самім?.. Не адпіраўся, бо ведаў, што не паможа, і ўсё гэта казытала маё самалюбства.

Не стала камбрыга, адразу на мяне ўзваліліся клопаты. У атрад папрасіліся знаёмыя хлопцы, а чым іх узброіць? З паўстанка забраў кулямёт, гранаты. Пару

Ліпнікі, 1965 г. Фота Ул. Паўлючук.

157

ТРЫБУНА чытачоў

АРГАНІЗАЦЫЯ ДОБРАЙ ВОЛІ

(Працяг са стар. 1)

І тут, трэба ведаць, з патрэбнай дапамогай прыдзе Польскі камітэт грамадскай дапамогі, які мае свае камісіі, секцыі, сваіх адданых суддзяў, адвакатаў, лекараў і розных іншых спецыялістаў.

Камісія аліментацыйная камітэта вядзе ўжо добра пастаўленую працу ў абароне пакрыўджанай сям'і. Да суддзі - кіраўніка гэтай секцыі пры Ваяводскім судзе з'яўляецца штораз больш наведвальнікаў. І тут зноў цяжэй людзям з вёскі. У такім выпадку, добрымі пасрэднікамі з'яўляюцца павятовыя суддзі, адвакаты, якія як паказваюць прыклады, самі адпаведныя справы кіруюць да ўспомненай камісіі.

Другая з галоўных камісій камітэта — **камісія прыяцеляў старога чалавека,** вельмі важная ў дзейнасці камітэта. Яна аднак, не распасцёрла яшчэ шырока сваіх апякунчых рук. Бывае ж, старыя людзі паміраюць у горкай адзіноце, хоць хацелася б, каб ніхто не паміраў без прыязнай усмешкі прыяцеля.

Я тут увесь час крытычна аб камітэце, **які са сваіх** апякунчых заданняў не поўнасцю вывязваецца. Але не праміну і другога боку медаля. Польскі камітэт дапамогі — арганізацыя грамадская, якая базуе на дабравольных дарах людзей. Яна зможа многа і для многіх, калі знойдзе зразуменне сярод людзей, калі з іх шчодрай далоні атрымае залатоўку, ці гарнец збожжа, ці вопратку, часта непатрэбную.

Калі рэч ідзе пра вёску, то дагэтуль вёска найахвотней давала на дапамогу плёны сваёй зямлі ў натуры. У бягучым годзе вартасць сабраных у ваяводстве прадуктаў акрэсліваецца на суму 700 тыс. зл., а сабранай адзежы і розных хатніх прадметаў на 128 тыс.

Расказваюць прыклад з Нараўкі. Кіраўнік школы хацеў зрабіць грашовы збор ад бацькоў пры дапамозе вучняў. Бацькі не далі грошай. Але ў натуры сабралі 300 кг бульбы, 200 кг буракоў і морквы, больш 1 цэнтнера жыта. А каб так усюды?

І яшчэ адно-адным сказам. Здаецца, бываюць людзі несумленныя, якія цягнуць з грамадскай дапамогі, хоць не патрабуюць. Не абазначае гэта, што дзейнасць камітэта дрэнная. Ад грамадскай кантролі залежыць, каб дапамогу атрымаў той, хто яе сапраўды патрабуе і каб кожны патрабуючы атрымаў і кожнаму патрабуючаму — была дадзена.

Вера Леўчук

Плён зялёнага конкурсу

Закончыўся ваяводскі конкурс на найлепшыя сенажаці. Брала ў ім удзел 10 водных суполак, 5 спулдзельняў прадукцыйных, 6 сельскагаспадарчых гурткоў, 2 суполкі паш і 12 індывідуальных калектываў.

Конкурс прычыніўся да актывізацыі водных суполак. Ураджай сена, напрыклад, у Гайнаўскім павеце павялічыўся на 10 цэнтнераў з гектара.

Рэкордныя ўраджаі атрымалі водныя суполкі з Кляшчэляў, Тынявіч і Вітава: суполка паш з Лукі і спулдзельня прадукцыйная з Васькаў. Дабіліся яны ўраджаю 90 цэнтнераў з гектара.

Ю. Козак
Гайнаўка

ПГР у Новаберазове

У вёсцы Новаберазова, Гайнаўскага павета, восенню 1963 года паўстаў ПГР. Паўстаў ён на абшарах палёў, якія не выкарыстоўваліся сялянамі. ПГР атрымаў неабходныя гаспадарчыя трактары, сеялкі і іншыя машыны. З думкай аб гадоўлі кароў вялікі абшар зямлі засеяна травой. Летам да ўборкі збожжа выкарыстоўваюцца два камбайны. У 1964 годзе распачалася будова памяшканняў для рабочых і будова гаспадарчых будынкаў. У памяшканнях будзе заінсталяваны водаправод і іншыя абсталяванні.

Аляксандр Кірылюк

Плёскаўская бібліятэка

Грамадская бібліятэка ў Плёсках (Бельскі павет) карыстаецца вялікай папулярнасцю сярод жыхараў Плёсак і акалічных вёсак. Толькі ў самых Плёсках налічваецца 181 чытачоў. Ад 1963 года бібліятэку вядзе Зіна Гаўрылюк За добрае ўтрыманне бібліятэкі яе любіць уся вёска. Кожная кніжка абложана. На полках у васьмі шафах кніжкі ляжаць парадкам. Няма там балагану. Бібліятэка налічвае 2537 кніжак польскіх, 478 рускіх і 334 беларускія. Вечарамі ў бібліятэку збіраецца шмат моладзі і старэйшых. Сюды прыходзіць 17 загалоўкаў часопісаў. Найбольш тут чытаюць «Ніву», «Беластоцкую газету» і «Трыбуну Люду». Сяляне штораз часцей чытаюць беларускія кніжкі. Папулярнасцю сярод іх карыстаюцца творы Я. Купалы і Я. Коласа. Нашая ветлівая бібліятэкарка чытае дзецям уголас казкі. Яны з захапленнем іх слухаюць.

Л. Леанюк
Плёскі

Белавежы патрэбны бензін

У турыстычным сезоне Белавежа кішыць машынамі. У гэтую пару сюды прыбывае каля 1200 аўтобусаў і 3800 легкавых машын. Апрача таго на працягу года ў розных мэтах наведвае Белавежу яшчэ каля 800 машын. Калі дадаць да гэтага 131 матацыкл мясцовых жыхараў і машынны парк белавежскіх устаноў і прадпрыемстваў (месячнае запатрабаванне самых толькі мясцовых прадпрыемстваў — 10.840 літраў бензіну), дык карціна становіцца зусім ясная — у Белавежы неабходна пабудаваць бензінавую станцыю. Тым больш, што плануецца значнае павелічэнне турыстычнага руху ў Белавежу. З гэтых меркаванняў і зыходзілі белавежскія выбаршчыкі, патрабуючы ад радных, між іншым, і пабудовы такой станцыі. І Белавежская ГРН, падтрымана павятовымі ўладамі, выступіла з такім праектам у Беластоцкае прадпрыемства абароту нафтапрадуктамі Ц.П.Н. Якое ж здзіўленне выклікаў сярод белавежскіх радных і грамадства адмоўны адказ беластоцкага прадпрыемства: пабудова станцыі, сцвярджае яно, эканамічна не абгрунтавана. І баста! А мо паважаныя апініядаўцы лепш было б адарвацца ад беластоцкага бюрка і з'ездзіць на месца, у Белавежу, і пераканаць белавежскіх радных, што яны не маюць рацыі? Ювэ

Гайнаўка ў перадзе

Гайнаўскі павет належыць да перадавых у зборы на СФОС. Свой гадавы план ён выканаў задоўга да канца года.

*

У гэтым годзе коштам 2.400 тыс. зл. сфосаўскіх праводзіцца рамонт клубу ТППР у Беластоку.

*

За 10 месяцаў СФОС сабраў з даплат да алкагольных напіткаў 16 мільёнаў зл. (1 зл. ад бутэлькі). (вл)

Тафілаўскія каробкі

У Тафілаўцах саламяныя каробкі робяць старыя і малыя днём і вечарам. Каробкі зробленыя ў нашай вёсцы ідуць на экспарт, далёка за межы нашай краіны. Прадукцыя каробак прыносіць гаспадарам значныя даходы. Плацяць за іх па 135—140 зл. Першай у вёсцы пачала плесці каробкі Анна Топар.

Янка Петручук
в. Тафілаўцы

Шчаслівай дарогі

Беластоцкае таварыства культуры нарадзілася пры гуках энтузіязму і надзеі. Ніхто словам не сказаў нічога супраць, а ўсе згадзіліся, што новае дзіця прыгожае, будзе развівацца добра і не мала радасці прынясе ўсім.

Ужо сам арганізацыйны з'езд сабраў найвышэйшыя галавы ўсіх галін жыцця Беластока і крыху прадстаўнікоў з т.зв. тэрэну. І калі судзіць, што найвышэйшыя галавы (дырэктары, прэзасы, старшыні) не падводзяць, то фактычна — будучыня Беластоцкага таварыства культуры выглядае ружова.

Што сабой прадстаўляе БТК? Афіцыяльнае акрэсленне падае большменш: гэта добраахвотная федэрацыя ўсіх арганізацый для дабра і развіцця культуры. Твор грамадскі, сцэнтралізаваны г. зн. БТК не будзе мець павятовых і грамадскіх праўленняў, што зноў не абазначае, што сваёй дзейнасцю, уплывамі не ахопіць правінцыі. Ахопіць.

БТК будзе выдаваць грамадска - культурны квартальны часопіс «Кантрасты» і пры ўдзеле кураторыума — асветны перыядычны часопіс — трыбуну настаўнікаў і ўсіх зацікаўленых асветай.

Новы год неўзабаве, і беластоцкі культурны рух унясе ў яго сваю здабычу ў выглядзе БТК. А там? Шчаслівай дарогі! (вл)

Дарожныя правілы

Нядаўна ў Ласінскай школе адбылася сустрэча з прадстаўніком праўлення міліцыі ў Гайнаўцы таварышам Вознякам. Расказваў ён аб дарожных правілах. Гэтая сустрэча была даволі павучальнай для сялян.

Аляксандр Варонка
Рэпіска

За кветкі на экскурсію

Вучні агульнаадукацыйнага ліцэя ў Міхалове арганізоўваюць грошы на экскурсіі. Восенню выязджалі яны ў аколіцу Мясціскаў і Геранімова збіраць дзікія ружы, якія скупляюцца на лекі. За 1 кілаграм плоцяць 1,5 зл. Першы раз мы назбіралі 600 кг, а другі раз 850 кг. А рабіны назбіралі на 400 зл. За гэтыя грошы паедзем вясною на экскурсію ў Кракаў, Айцова, Закапанэ, Вялічку.

Уладзімір Азябла
Пянькі

Арэшкава

Арэшкава раскінулася непадалёку шашы Гайнаўка-Кляшчэлі. Вёска налічвае 167 гаспадароў. Большасць гаспадароў належыць да сельскагаспадарчага гуртка. Прэзасам яго з'яўляецца Валодзя Патэюк. У Арэшкаве ёсць святліца і клуб-кавярня. У доўгія зімовыя вечары можна пайсці пачытаць газеты і выпіць чорную каву. Кожную сераду з Дубіч Царкоўных у Арэшкава прыязджае кіно. У нашай вёсцы знаходзіцца пошта, прэзідыум грамадскай рады, крама і новапабудаваная школа. Школа налічвае 180 вучняў.

Мікалай Гурынюк
Арэшкава

КІНО

Праграма на 28.XII.65 г. — 2.I.1966 г.

ГАЙНАЎСКІ ПАВЕТ

Белавежа

„Człowiek ze słomy" (włoski), 28—29.XII.65. „Na szlakach Australii" (radziecki), 30—31.XII.65. „Człowiek z fotografii" (radz.), 1—2.I.66.

Кляшчэлі

„Między nami złodziejami" (czeski), 28—29.XII.65. „Flip i Flap na bezludnej wyspie" (franc.), 30—31.XII.65. „Koniec naszego świata" (polski), 1—2.I. 66 r.

Дубіны

„Romeo, Julia i ciemność" (czeski). „Piąty wydział" (czeski), 1—2.I.66 r.

Нарва

„Kapo" (włoski), 29.XII.65 —2.I.66 r.

Нараўка

„Skowronek" (węgierski), 29. XII.65—2.I.66 r.

Чыжы

„Biała karawana" (radziecki). 29.XII.65—2.I.66 r.

Дубічы Царкоўныя

„Mrok za dnia" (węgierski). 29.XII.65—2.I.66 r.

БЕЛЬСКІ ПАВЕТ

Боцькі

„Zakazane piosenki" (polski). 29.XII.65—2.I.66 r.

Орля

„Prawo i pięść" (polski), 29. XII.65—2.I.66 r.

Райск

„Czarci żleb" (polski), 29.XII. 65—2.I.66 r.

БЕЛАСТОЦКІ ПАВЕТ

Гарадок

„Oskarżony" (czeski). „Samson" (polski). 29.XII.65—2.I. 66 r.

Міхалова

„Maja Plisiecka tańczy" (radziecki), 28—29.XII.65. „Oskarżony" (czeski), 30—31.XII.65 r. „Samson" (polski), 1—2.I.66 r.

СЯМЯЦІЦКІ ПАВЕТ

Нурэц

„Kto jest bez winy" (czeski), 28—29.XII.65. „Nowy Gilgamesz" (węgierski), 30—31.XII.65. „Jest taki chłopak" (radz.), 1—2.I.66 r.

Мілейчыцы

„Człowiek ze słomy" (włoski). 28—29.XII.65. „Ambicja" (radz.), 30—31.XII.65. „Koniec naszego świata" (polski), 1—2.I.66 r.

САКОЛЬСКІ ПАВЕТ

Крынкі

„SOS na Pacyfiku" (angl.), 28—29.XII.65. „Cena odwagi" (bułgarski), 30—31.XII.65. „Noc przedślubna" (czeski), 1—2.I.66 r.

Шудзялава

„Nieznajomi z pociągu" (USA), 29.XII.65—2.I.66 r.

Сідра

„Judex albo zbrodnia ukarana" (franc.), 28—29.XII.65. „Pingwin" (polski), 30.XII.65—2.I.66 r.

Сухаволя

„Herszt" (franc.), 28—29.XII.65. „Gdzie twoje miejsce" (czeski), 30—31.XII.65. „Elektra" (franc.) 1—2.I.66 r.

ДУБРОЎСКІ ПАВЕТ

Новы Двор

„Drugi brzeg" (polski). „Bokser i śmierć" (czeski), 29. XII.65—2.I.66 r.

аўтаматаў раздабыў у сваіх людзей бацька. Усё гэта дробязь. Тут яшчэ ўваліліся нямецкія агенты.

З Беластока прыбылі тры мужчыны.

— Гомельскія. Вывезеныя немцамі на работу. Уцяклі. Прагнем ваяваць...

Трэба залічыць у атрад, бо яны не мелі куды дзявацца. Але чамусьці страшна было заставацца з імі ў лесе. Адчуў да іх інтуітыўную непрыязнасць.

Суседні лес называецца Дубава. Там якраз спыніўся атрад, які прабіраўся з Белавежы пад Гродна. Камандзір яго меў шмат зброі, а мала людзей. Мясцовыя хлопцы чакалі мяне. Госць папрасіў, каб я іх пераканаў ісці да яго. Навошта іх пераконваць, калі з часам і яны будуць у мяне?

— Тады перадай мне гомельскіх, яны ж не мясцовыя...

Прапанова была заманлівая. На дзіва, хлопцы ахвотна згадзіліся перайсці ў чужы атрад. Праз суткі Маруся прыслала запіску: «Накіроўваю вам у партызаны дваццаць рабочых з беластоцкага аэрадрома. Тых траіх праверце, з імі штосьці не ўсё ў парадку...»

Ляснік Міцька на веласіпедзе памчаў у Дубава. У аднаго з траіх у гузіках знайшлі... цыяністы калій! Ад жаху і абурэння мяне аж трасло. Змучаны падазронасцю ў Гуце, тут я кінуўся ў другую крайнасць і зусім незнаёмых нават добра не распытаў, пабаяўся, каб не пакрыўдзіць бедненькіх.

— Дык вось чаму яны ахвотна згадзіліся на Дубава!

— Ну, — прамовіў Міцька, — там сапраўдны атрад, а ў цябе пажыва для іх малая.

— Як жа так можна! Нашы беларусы і... — хапаюся за галаву.

Відаць, не ў мяне аднаго самыя непрыемныя перажыванні ў вайну звязаны з выпадкамі, калі даводзілася сустракацца са сваімі здраднікамі.

Выкрытыя намі ворагі сапраўды паходзілі з Гомельшчыны. У Альбертыне, пад Слонімам, гэтыя тыпы скончылі школу шпіёнаў. На жаль, яны былі не апошнія. Шчасце, што для сваёй падтрымкі я меў надзейных сяброў, вопытных людзей і родныя куткі.

158

Сардэчныя тайны

Дарагое **Сэрцайка!**

Я знайшлася ў такім становішчы, што не ведаю як з гэтага выйсці. Ад нейкага часу муж маёй сяброўкі Надзі пачаў цікавіцца мною. Аднойчы была ў Надзі выпіўка і яны папрасілі мяне. Калі я задумала ісці дамоў, Надзя сказала мужу, каб адвёў мяне. Я згадзілася. Па дарозе Коля пачаў да мяне туліцца, а потым раптоўна прыцягнуў да сябе і пачаў цалаваць. Сказаў мне таксама, што пакахаў мяне і калі б я згадзілася, дык развёўся б з Надзяй. Прапанаваў мне выехаць з вёскі ў іншае ваяводства і там будзем жыць. Я не баранілася, мне прыемна было, калі ён мяне цалаваў. Калі ідзе пра тое, каб з ім жыць, то я сказала яму, што яшчэ падумаю і іншым разам адкажу. Ад гэтага часу пры сустрэчы з Надзяй дрэнна сябе адчуваю, проста чуюся вінаватай. Але і Коля мне так моцна падабаецца, што не магу пражыць дня, каб не зайсці да іх. Ён чакае на мой адказ. А Надзя ў далейшым нічога не заўважае. Што рабіць, Сэрцайка? Як паступіць?

Галя з Сямяціцкага павета

Галя!

Ты паступаеш не па-сяброўску. Не можна рабіць такой крыўды Надзі. Ты павінна зрабіць усё, каб Надзя ніколі аб гэтым не даведалася. Гэта ж не папюдску будзе забраць мужа сяброўцы і выехаць з ім. А адкуль ты такая пэўная, што Коля за нейкі час не зробіць з табой так, як з Надзяй. Мо таксама пакіне цябе і выедзе ізноў з іншай. Раю табе пры найбліжэйшай аказіі сказаць Колю, што ты не згаджаешся на ніякі выезд з ім, што ты б не хацела мець такога мужа, якім з'яўляецца Коля для Надзі. Мо гэтыя словы яго «ахалодзяць». І ты павінна перастаць так часта бегаць да іх, займіся дома якойсьці работай, якая б выплумачыла цябе перад імі.

Сэрцайка

Ніва

Adres redakcji: Białystok, ul. Wesołowskiego 1. Telefony: red. naczelny 25-89, centrala 37-41 do 45. Warunki prenumeraty: miesięcznie — 2,40 zł. kwartalnie — 7,20 zł. półrocznie —14,40 zł, rocznie — 28,80 zł. Prenumeratę przyjmują wszystkie placówki pocztowe i listonosze. Wpłaty na prenumeratę indywidualną należy dokonywać na konto PUPiK „Ruch" Nr 102-7-161 NBP Białystok 1 Oddział Miejski. Na odwrocie blankietu należy podać okres prenumeraty i tytuł zamawianego pisma. Zamówienia ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje — Przedsiębiorstwo Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch" Warszawa, ul. Wronia 23, Nr konta PKO 1-6-100024. Zamówienia z krajów europejskich jak i zamorskich należy kierować pod adresem CHZ „Ars Polona" Warszawa. Krakowskie Przedmieście 7. Obowiązuje przedpłata na konto NBP Warszawa 2-6-51. Prenumerata roczna wraz z przesyłką zwykłą wynosi 4.70 $ w Europie. 5 $ — w USA. Nakład 5458 Błtk C-3.

БУХГАЛТАР НА ПАЛЯВАННІ

...22895, 22896, 22897, 22898...

ВЫЧАРПАЛЬНЫ АДКАЗ

Прафесар: — Што вы можаце сказаць пра вялікіх хімікаў XVII стагоддзя?

Студэнт: — Яны ўсе памерлі...

У ЗУБНОГА ЛЕКАРА

Лекар: — Чаму вы так крычыце, я ж яшчэ не дакрануўся да вашага зуба?

Хворы: — Гэта праўда, але вы стаіце на маім мазалі.

МАЛЕНЬКАЯ РОЗНІЦА

— Вось бачыш, і тата таксама цябе можа выкупаць, а ты думаў, што мы без мамы не абыйдземся.

— Так, зразумела; толькі мама заўсёды перад купаннем здымае з мяне чаравікі.

ЧАТЫРЫ пірагі

Было гэта яшчэ за старых часоў. Ішоў салдат дамоў ды й папрасіўся да адной бабы пераначаваць. Яна яго пусціла.

Раніцай баба збіралася ў царкву ды й кажа салдату:

— Я йду ў царкву, а ў печы чатыры пірагі. Як спякуцца — выцягнеш.

Салдат выцягнуў з печы пірагі, два з'еў, а два пакінуў.

Прыходзіць баба, бачыць толькі два пірагі і пытае:

— Выняў пірагі?
— Выняў!
— Колькі іх было?
— Чатыры!
— А дзе два?
— Вось два.

Баба зноў:
— Колькі было пірагоў?
— Чатыры.
— А дзе два?
— Вось два.

Так баба і не дапыталася.

Калі ты закрыў вочы, — не думай, што скрозь цёмна.

МУЖЧЫНЫ

Сёння нядзеля. Дома, здаецца, рабіць няма чаго, і мы — я, Мікола, Міхась, Антось, Змітрок і Ягор, — зайшоўшы ў святліцу, схапіліся ў «дурня». Шасталі карты, справа і злева сыпаліся козыры, нашы партнёры раз за разам «цягнулі» і канчаткова заставаліся ў «дурнях».

Гульня дасягнула найвышэйшага азарту, як раптам грукнулі дзверы, і ў памяшканні зазвінеў прарэзлівы голас Міколавай жонкі:

— Ах ты, лайдак гэткі! У хаце ні кроплі вады, а ён лынды б'е!..

Мікола падняўся, вінавата, нібы просячы прабачэння, пацімнуў плячыма і падаўся з хаты. Партыя была разладжана.

— Ну і жыццё, — кісла ўсміхнуўся Міхась. — Не зайздрошчу такому. Жонка круціць ім, як хоча, а ён нават слова насуперак баіцца прамовіць. Ануча, а не чалавек, — прыйшоў да вываду Міхась.

— І ў яго ўжо плячо адно ніжэйшае, на якім карамысел цягне з вёдрамі, — хіхікнуў Антось.

— Кажуць, што ён нават дзяцей і пялёнкі сам мые, — дадаў пад агульны смех Змітрок.

— І кароў доіць, — уставіў Ягор.

Невядома, колькі б яшчэ смяяліся і кпілі хлопцы з Міколы, каб не прагрымеў пад акном грозны голас Міхасёвай жонкі.

— Дык вось ты куды зашыўся! Карова не поена, свінні не кормлены, — сакатала жонка, бы тая сарока на плоце. — Я адна пнуся, аж жылле трашчыць, а ён і не дбае!..

Міхась сарамліва апусціў галаву і, не гледзячы на нас, выскачыў на двор.

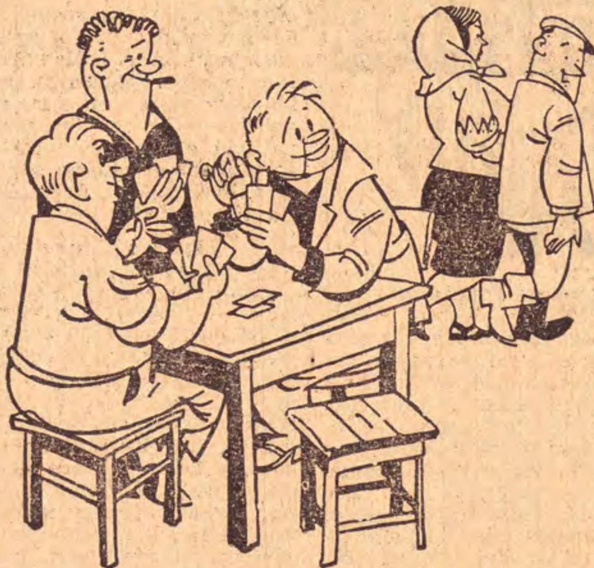
— Не ведаю, як толькі мужчыны паддаюцца бабам, — пацісцуў плячыма Антось, як толькі за Міхасём зачыніліся дзверы. — Калі б мая кабета выкінула гэтакі «конік», дык я яе ў казліны рог скруціў бы. Я... — і не дакончыў. У дзвярах стаяла яго жонка, Параска.

— Дык гэта ты мяне, нягоднік, у казліны рог надумаўся скручваць? — выдыхнула яна, рашуча накіроўваючыся да мужа.

Антось, як пабіты, шмыгнуў у дзверы. Змітрок і Ягор, пераглянуўшыся, дружна зарагаталі яму ўслед. І раптам асекліся... Па дарозе ў напрамку святліцы шпарка шыбавалі іхнія жонкі. Сустрэча з імі нічога добрага не абяцала, і мужчыны паспешліва рэціраваліся за вугал святліцы.

Я застаўся адзін. Пазбіраў раскіданыя па стале карты і паціху рушыў дамоў. Чаго добрага і мая кабеціна прыпрэцца. А ад яе тады не чакай ласкі. Ды і есці штосьці захацелася.

Уладзімір Трыбуналаў

ДУМЫ ЯСЕЯ І АПАЛОНІКА

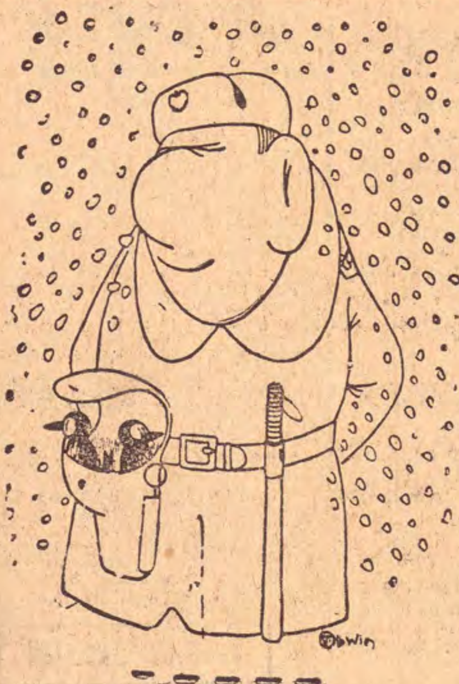
Каб памёршы пачуў, што па ім плачуць, ён устаў бы і ўсіх супакоіў.

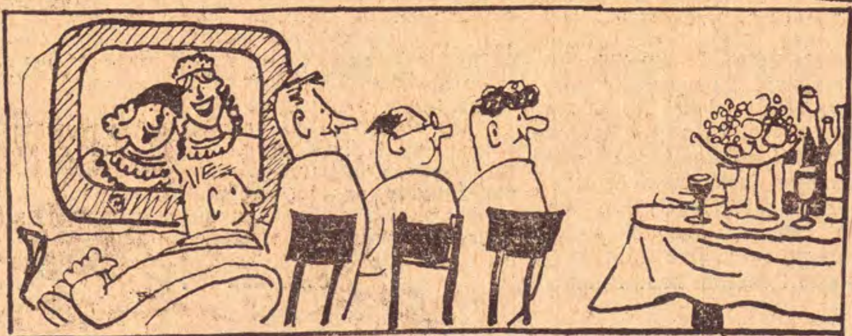
Калі час папіхае, не ўпірайся, бо зломішся.

Цынік заўсёды незадаволены са свайго пункту бачання.

Псіхічны багаж часта немагчыма падняць, бо ў гэтай аперацыі непрымянімы ніякія рычагі.

Многа ёсць такіх крокаў, якія робім зусім незалежна ад нашай ахвоты.

Святочны канцэрт

УСЯЧЫНА

Нерашучасць

Кур'ёзы

Самы добрасумленны

Англійскі горад Бірмінгем можа ганарыцца самым добрасумленным вартаўніком свайго гарадскога парка. Кенет Ален кожны вечар званком папярэджвае наведвальнікаў аб закрыцці сада, пасля чаго старанна зачыняе вароты сада «Лайтвудпарка» — іх чатыры. Пры гэтым яму ніколі не перашкаджае той факт, што парк не мае ніякай агароджы.

ПЕСНІ ПА ЗАЯЎКАХ

Па просьбе **Аліка Граматовіча** з Гайнаўкі, **Васіля Раманюка** са Збуча, Гайнаўскага павета, і **Яўгенія Лаўрэшука** з Кухмаў, Беластоцкага павета, змяшчаем польскую песню:

PUSTE KOPERTY

Na niebie już gwiazdy znikają
i ranek się budzi ze snu.
Od dziś sama będziesz kochana
i znów sama będziesz i znów.

Więc żegnaj, ach, żegnaj kochana,
więc żegnaj, bo na mnie już czas,
nim statek mój z portu wypłynie
pocałuj mnie choć jeden raz.

I jeszcze o jedno chcę prosić
czy dobrze ci będzie czy źle
przyrzeknij, że nigdy nikogo
tak kochać nie będziesz jak mnie.

A jeśli już kogoś pokochasz
i serce oddasz mu swoje,
przysyłaj więc puste koperty
niech myślę, że wciąż kochasz mnie.